

ΝΕΚΡΟΤΑΞΕΙΔΟ

Ἄσε τὸν κόσμον τῆς στεργιᾶς μέσ' στῆς ζωῆς τὸ φθόνο
 κ' ἔλα στὴν ἔρημν βάρκα μου πῶχει κουλί τὸν πόνο,
 σιὰ πέλαγα τῆς λησμονιᾶς μαζύ μου ν' ἀρμενίσῃς
 καὶ τὸ βαρδιάνο βόγγο μου σιὸ θρηνο σου νὰ σβύσῃς.
 Κι' διαν σὲ νύχτια δέσησ' γιὰ μέτανε ἀγρουπνήσῃς,
 καὶ κάποιον κλάμ' ἀλαργινὸ μεσάνοιχτ' ἀγροικήσῃς,
 ρώτα τὸν πλάνον ἴσκιο μου σιμά σου πὸν θά πλέη
 γιὰ νὰ σοῦ πῆ ποιά συμφορὰ τέτοιο τραγούδι λέει . . .

Ἔλα ! Βουβὸς σὲ καρτερῶ σιὸ γλαροκράχτη βράχο.
 Κεριά, στεφάνια, θυματά, γκιρλάντες — ὄλα τᾶχω
 τὰ θλιβερὰ σημαδικὰ τῆς ἄστοργῆς σ' ἐμένα
 λήθης, ρημάδια ἀπ' τὸ Θεὸ πὸν πίστεψα — ὠμένα !
 Ἔλα ! πρὶν μ' εὔρουν ναναγὸ μέσ' στῆς ζωῆς τὸ ρέμα,
 πρὶν πάψω νὰ τὸν προσκυνῶ καὶ πῶ τὸ μέγα ψέμα
 σ' οὐράνιες βόλτες τ' ἄλλα πανάρμενοι ν' ἀγγίσουμε
 καὶ λάμνοντας σὲ ὄράματα μέσ' σι' ἄπειρο νὰ σβύσουμε.

ΜΕΣΗΜΕΡΙ

Μεθυστικές τοῦ λόχουσου μεσημεριοῦ οἱ λαμπράδες
δένουν τῆς γῆς τὸν κάματο σιῆς λησμονιᾶς τὰ μάγια.
Πάνω ἀπ' τὶς πέτρες τὶς ζεστὲς ποὺ καὶν τοὺς μαχαλάδες
ἀκόμη καὶ τὸν ἴσκιο τους τραβοῦνε τὰ σαράγια.

Κι δὲ κοιμοῦνται. Μοναχὰ στοῦ μποσιανοῦ τὰ πλάγια,
καὶ στοῦ μικροῦ τοῦ καφενέ τὶς ἰσκιωτὲς ἀπλάδες,
ριχμέν' οἱ χασομέρηδες προφητικοὶ χοιζάδες
νείρονται ποιά κεράσματ' αὐτὰ πὸς' ἀρχοντοφάγια . . .

Ξάφνω, μὲ ἀνάσα π' ἄφησαν πνιγμένη τ' ἀκροβούνια
φέρνει τὸ δρόσο ἀπ' τὶς συκὲς, τὸ μύρο ἀπ' τὰ καβούνια,
κ' ἡ συνοδεία τοῦ ὄνειρου ν' ἀργοδιαβαίνει ἀρχίζει.

Καὶ σιῆς ἀπόλυτης οἰγῆς τὸ βελουδέμιο χνούδι,
μονότονο τοῦ ναργκιλέ τὸ γάργαρο τραγούδι,
τὰ νυσταγμένα βλέφαρα σφαλνᾶ καὶ νανουρίζει . . .

Ο ΖΗΤΙΑΝΟΣ

Σὰν ἀνθογυάλι ὀλόχουσο μέσα σιὰ νέφια σπάζει
ὁ γῆλιος, λούζοντας μ' ἀνθούς τὸ μαχαλά ποὺ ἐδρόσα.
Τὸ μάρμαρο τῶν σεραγιῶν ὠχραίνει σὰν τοπάζι
καὶ σις τατιέλες του κρεμνοῦν πορφύρινα τὰ κρόσα.

Μές σι' ὄνειρο τοῦ δειλινοῦ κάθε μιὰ βοή λουφάζει.
Κ' ἕνας ἀρίπης ζήτουλας, γιὰ τ' ἀσημένια γρόσα,
τρώγει τοὺς δρόμους κ' ἡ συριτή, γαργουριστή του γλῶσσα
λέγει τῶν ρόδων τὸν καῦμὸ ποὺ λάμπουν σιῆ Χειζάζη.

Ξάφνω, σπιδίζουν τὰ φαρδνὰ κ' ὀλόμανρά του μάτια,
Στέκει, χτυπῶντας τὸ ραβδί μπρὸς στὰ βουβὰ παλάτια
καὶ ξεφωνᾶ τὰ χέρια του τινῶντας σὰν ἰκέτης :

— Τὸ σκύλο ἀκοῦστε ποὺ φορᾶ σιῆν πόρτα σας, πασάδες !
'Απάνω ἀπὸ τοὺς θρόνους σας καὶ τοὺς χρυσοὺς ὀντιάδες
εἶναι ὁ Θεὸς κι ὁ Μωχαμέτης . . .

Ο. ΜΠΕΚΕΣ

ΜΕΓΑΛΗ ΙΔΕΑ

Τὰ στραγγίσαμεν δὲλα, ἀράδα ἀράδα,
τὰ ποιήρια ποὺ κέρναγεν ἡ μοῖρα,
ἀπονη ἀφέντρα. Τὴ χρυσὴ πορφύρα,
κουρέλι ἀχνό, σιῶν πόνων τὴν κοιλάδα,
σιρίγγλα ἀτσιγγάνα ξέσουρε ἡ ψυχὴ μας.
Τῆς Βαβυλῶνας κλάψαμε τὸ κλάμα
τὸ ἄπρεπο, μὲ τὸ τάμα πρὸς τὸ θάμα
τοῦ λυτρωμοῦ ἀγναντεύοντας, σιῆ γῆ μας.
Πλέξαμε τὰ στεφάνια δὲλα τοῦ ὄνειρου.
Καὶ νὰ, στηλώθηκες ὀρθή, σιῆ χέρι
σφιγγοντας τοῦ θυμοῦ σου τὸ μαχαίρι.
Κι ἀπ' τὸ αἷμα τῆς θυοῖας — ἄγιου μύρου
σπορδὴ ἱερῆ — ὦ μάνα 'Ελλάδα, νέα,
νικήτρα ξαναβλάστησε ἡ Ἰδέα.

ΣΤΑΒΡΟΣ ΚΑΝΟΝΙΑΗΣ

ΣΤΗ ΨΥΧΗ ΤΗΣ ΑΔΕΛΦΗΣ ΜΟΥ

ΛΕΥΚΗΣ ΛΑΜΠΙΣΗ

I.

Στὰ γαλανὰ γιορτάσματα τρεῖς Μάγοι πλέκουν μάγια,
τ' ἄστρο σιῆ Σύμωρη σταματᾶ, φωσφόριασεν ἡ πλάση,
πέρνει τῆς σιράτας τὶς πλυγιές ὁ Κόσμος μ' ἀλλαλάγια,
κ' οἱ Παναγιές τριζοβολοῦν χλωμὲς σιῆ κοροστάσι.

Τὸ χαροποῦλι πλάνιαξε, βουραιοχιτυποῦν καμπάνες,
σιῆν κάμαρά σου δυνὸ κεριά, τῆς κλίνης κεφαλάρια,
ὁ νεκροθάφτης σκάβοντας γιομίζει τὶς συράνες,
κ' οἱ Ἕλληνες προσιάζουνε τὸ Θάνατο — λιονιάρια.

Σὰν ποιὸς τὰ Ἑλιπίκια σιῆν Οὐρανὸ θὰ φέρη,
νᾶχη μιὰν ἄσπιλη ψυχὴ, κ' ἀνέγγιχτο κορμί,
τοῦ Ἰενάρου σχίζοντας τὴ μαυρισμένη ροῦγα :

— Κ' ἔλεσε τὰ μεσάνυχτα σιῆ σλίτι μας τ' ἄσιέρι
καὶ σείσηκε τοῦ Ἰακώβ ἡ σκάλα μὲ ὄρμη
σι' ἀνέβασμα κάποιου Ἄγγελου, μὲ τὴ Λευκὴ φτεροῦδα.

II

Ρουφῶ φωτιά τὴν ἄχνη σου στὸ χλιαρὸν ἀγέρα,
καὶ σὲ φαντάζομαι σκυφτὰ
κάποια πτυχὴ τοῦ «Ὁμορφου» μαζύ μου νὰ διπλώνῃς,
τῆς Τέχνης ἀνιχνεύοντας τὸ σκεπαστὸ μυστήριον.

Μοῦφερεν ὁ ἀντίλαλος τὸ μήνυμ' ἀπὸ πέρα,
— στὸ δρόμο σκύλος ἀλυχιτῶ,
μέσ' σιὰ δειτροκόρφα θρηνηῖ κρυμμένος—θαρρεῖς—Γκιώνης,
κ' ἔντομα θᾶπαιξαν κρυφτὸ μέσ' στὸ μικρὸ μας ἀργαστήριον.

**

Στὴ ξενητιά τοὺς δρόμους ἀσυντρόφιασθη γυροῦσα,
κ' διὰν μὲ ξέπαιρον' ὁ θυμὸς,
σὰν σώριαζα θροιβαλιστὰ τὰ σύνεργα, κομμάτια,
σαρκώνονταν ἢ ὄψη σου μέσ' σις ἀνεμοδεῖχτες,
καὶ μ' ἄκουσαν πὺν ξυπνητὴ σιὸν ἰσκιό σου μιλοῦσα.
— Τώρα σιὰ φρένα μου σφιμός!
κ' ὑγρά, μεγάλα, τεντωτὰ, τὰ βιβλικά σου μάτια,
μὲ κνηγοῦν ἀνύσταγα τίς στοιχειωμένες νύχτες.

**

Ποῖος εἶπε πῶς τρελλάθηκα; Σιὰ κόκκινα ντυμένη
τὰ μαῦρα πέπλα κατελῶ.

Κι ἂν σίφοντας οηκῶνονταν, σεισμὸς ἀνεμοζάλη
σιὸ ξέβρασμα τῶν φλογερῶν καυμῶν πὺν μὲ ξανάβουν
τὸ ξέρω: δὲν θ' ἀρχοῦσυνα νὰ μ' εὑρισκες κλαμμένη.

Ἄχ ἔλα! κῦτταξε, γελῶ.

Τὰ πιὸ κρυφὰ τῆς μυστικὰ θὰ πῆ σιὴ μιὰν ἢ ἄλλη.

— Βοή! κάποιος ἀντίχτυπος... — Τὸ λάκκο σου θὰ σκάβουν!

III

Θᾶναι βαρεῖα κ' ἀσήκωτη τοῦ τάφου τῆς ἢ πλάκα,
ξαστρακωμένο, σβωλιασιό, θὰ τὴν κυκλώνῃ χῶμα,
γιαλιὰ μπηγμένα σιὴ φραγὴ, καὶ σίδερα στὸ μνήμα,
— πῶς συλλογοῦμαι

ποῦναι τὰ χέρια μου μικρὰ! — Σκάλα, σκοινί, μὰ λίμα,
μοχλός, λυσγάρι, κόκκαλα γιὰ τοῦ σκυλιοῦ τὸ στόμα.
— Κι' ὀνεκροθάφτης; Θὰ ψοφᾷ πιωμένος σιὴ μπαράκα
— Δὲν τὸν φοβοῦμαι.

Προχτὲς μὰ νύχτα πέρασα μ' ὄνειρα βραχνιασμένη.
Χαροπαλεύοντας, ὀσκιά περνοῦσες μέσα κ' ὄξω
τοῦ παπλωμάτου τὸ πυχτὸ κ' ἀτίναχτο μπαμπάκι,
καὶ σιὸν κατρέφτη στέκοντις πρόβεργες χίλια λοῦσα.

Στὸ φρενιασμένο πήδημα, γενοῦσυνα παιδάκι
πὺν χάραζε τοὺς γάμους σου ἄνω σ' αἰθέριον τόξο.
— Κι' ἐγὼ ζουλιάρη σιὴ γωνιά τοῦ κρεββατιοῦ κρυμμένη
τὴν ὥρα πὺν θὰ πλάγιαζες μὲ κείνον καρτεροῦσα...

Σὰ τυμβωρῶχος θὰ συρθῶ σιὴν ἄκρη τοῦ μνημῆτος,
νὰ ξεσκαλίσω, νὰ σκάψω, τὸ φέρετρο ν' ἀνοίξω,
κ' ἡμίθεος τῆς σκέψης μου ν' ἀδράξω τὴν ἰδέα.
— Μὲ κνηγοῦνε...

σιὸ Κνυαρίοσι, σιὸς Ἰτιὲς κρύβουμαι, σιὴ Πτελέα
σὰν Ἰαίνα νεκρόφιλη: — Κ' ἤθελα νὰ ξανοίξω,
μόνον ἂν ἦσουν ὁμορφη σιὴν κλίνῃ τοῦ θανάτου!
— Γιατὶ γελοῦνε;

THOMAS CHATTERTON

Ο Άγγλος ποιητής Chatterton γεννήθηκε στο Bristol, στις 20 Νοεμβρίου, 1752. Η οικογένειά του ήταν πιο πολύ οικογένεια παπάδων. Ο θετός του, Richard Phillips εΐτανε παπάς στην εκκλησία « St. Mary Redcliffe » του Bristol, μια από τις ωραιότερες εκκλησίες της Άγγλίας. Ο πατέρας του εΐταν μουσική μεγαλοφυΐα, λιγάκι ποιητής, καταγίνουσαν μά- λιστα και με τις απόκρυφες τέχνες. Πέθανε τέσσερις μήνες πριν γεννηθῆ ὁ ποιητής, κ' ἔτσι ὁ Chatterton ἐπηρεάστηκε σ' ὅλη του τῆ ζωῆ μονάχα ἀπὸ τῆ μητέρα του. Ὄταν γένηκε ὀκτώ χρονῶ μπῆκε στὸ σχολεῖο τοῦ Colston. Ἐκεῖ ἔμαθε πολὺ λίγα πράγματα. Ἡ κληρονομικὴ ἱερατικὴ οικογένεια τοῦ Chat- terton κατάντησε νὰ θεωρῆ τὴν ἐκκλησίαν «St. Mary Redcliffe» δική της, καὶ τὸ παιδάκι ὀδηγούμενον ἀπὸ τὸ θεῖο του, βρῆκε ἐκεῖ τὸ ἀγαπητό του καταρῦγιον. Οἱ ἱππότες, οἱ παπάδες κ' οἱ τιτλοῦχοι τοῦ Bristol ἔσαν τὰ μνη- μεῖα βρισκούνταν μέσα στὴν ἐκκλησίαν γένηκαν οἱ καθημερνῶ του σύντροφοι. Ἄρχισε νὰ ἐνδιαφέρεται μὲ κάτι καλὰ δρῦνα κιθώτια φυλαγμένα μέσα στὸ ναό, καὶ μέσα στὰ ὅποια θρίσκονταν ξεχασμένες μερικὲς ἀρχαῖες περγαμνὲς χρονολογούμενες ἀπὸ τοὺς πολέμους τῶν Ρόδων. Οἱ περγαμνὲς αὐτὲς στάθη- καν τὰ πρῶτα παιχνιδάκια τοῦ μικροῦ παιδιοῦ. Ἐμαθε νὰ διαβάζῃ τὴν Ἁγίαν Γραφή. Ἡ ἀδελφὴ του ἔλεγε πὼς δὲν τοῦ ἄρεζε νὰ διδάσκαται ἀπὸ τὰ ἀνα- γνωστικά πού βαστούσαν τὰ παιδιὰ τῆς ἡλικίας του. Αὐτὸ γένηκε αἰτία νὰ θεωρηθῆ πὼς δὲν εἶταν γιὰ τὰ γράμματα, ἂν καὶ ἀπὸ τότες ἀκόμη εἶχε μεγάλ- η φιλοδοξία ν' ἀναδειχθῆ. Ὄταν μιὰ μέρα ἡ ἀδελφὴ του τοῦ ρώτησε τί θάθελε νὰ γράψουν ἀπάνω σ' ἓνα βάζο πού θὰ τοῦ δώριζαν, αὐτὸς ἀπάντησε: «Ζωγραφίστε μου ἓνα ἄγγελον μὲ φτερὰ καὶ σάλπιγγα, νὰ σκλιπίζῃ τ' ὄνομά μου στὰ πέρατα τῆς γῆς!»

Ἄπὸ τὰ μικράτα του ἀκόμη θυθίζονταν σ' ἀτελείωτες ἀφηρημάδες. Κα- θούνταν, ὦρες ὀλόκληρες, σὲ μιὰ κατάστασιν ληθάργου, καὶ πολλὲς φορές τοῦ ἔρχονταν κατόπι δάκρυα, πού δὲν μποροῦσε νὰ ἐξηγήσῃ τὴν αἰτία τους. Δὲν εἶχε κανένα γιὰ νὰ μοιρασθῆ μαζὺ του τὰ θαύμαστικα τοῦ φανταστικοῦ κό- σμου πού εἶχε ὁ ἴδιος δημιουργήσει.

Κ' ἔτσι, ὅλα τὸν ἔσπρωχναν στὴν ἀγάπῃ τῆς σιωπῆς καὶ τοῦ μυστήριου, πού τόσο ἐπηρεάσαν τὸ ξετύλιγμα τῆς μεγαλοφυΐας του. Ὄταν ἔγινε ἔξῃ χρονῶ, ἡ μητέρα του ἄρχισε νὰ καταλαβαίνει τὴν κλίση του. Ὄταν ἔφτασε στὰ ὀκτώ, ἐννοιωθε μιὰ τέτοια ἀγάπῃ πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν ὥστε ἦταν ἱκανὸς νὰ διαβάζῃ καὶ νὰ γράφῃ, ὅλη τὴ μέρα, φτάνει νὰ μὴν τὸν ἀνησυχοῦσε κανείς.

Ὄταν ἔφτασε στὰ ἔντεκα, ἔγινε συνεργάτης στὴ «Felix Farley's Bri-

stol Journal». Ἡ προαγωγή αὐτὴ τὸν ἐνέπνευσε μερικὰ θρησκευτικὰ ποιή- ματα. Στὰ 1763 ὁ ἐπιστάτης τῆς ἐκκλησίας «St. Mary Redcliffe» κατὰ- στρεψε ἓνα ὠραῖο σταυρὸ πούταν περίεργα δουλεμένος καὶ πού στόλιζε τὸν αὐλόγυρον τῆς ἐκκλησίας, τρεῖς καὶ περισσότερον αἰῶνες. Ὁ ἀπερίοριστος σε- βασμὸς, πού ἐννοιωθε γιὰ τὰ περασμένα ὁ μικρὸς ποιητής, τὸν ἔσπρωξε νὰ στείλῃ μιὰ ἐξυπνὴ σάτωρα στὸ ἐγγῶριον περιοδικὸ ὅπου χτυποῦσε ἐλευσινὰ τὸ νέο αὐτόνα βάνδαλον τοῦ αἰῶνα του.

Ἐννοιωθε μιὰ ἀπόλαυσιν ξεχωριστὴ νὰ κλειδώνεται μέσα στὴν κάμαρῃ πού διάλεξε γιὰ νὰ μελετᾷ. Ἐκεῖ, τριγυρισμένος ἀπὸ βιβλία, περγαμνὲς, σύνεργα γιὰ ἱστογραφίαν, ζοῦσε μέσα στὴ φαντασίαν του μὲ τοὺς ἥρωες καὶ μὲ τὶς ἡρωίδες τοῦ 15ου καὶ 16ου αἰῶνα. Ὁ διάλογος «Elinoure and Juga» τὸ πρῶτον ποίημά του, γράφτηκε ἐκεῖ, πριν ἀκόμη ὁ ποιητής πατήσῃ στὰ δώ- δεκα. Κι ὁ Chatterton ἔδειξε τὸ ἔργον του στὸν ἐπιστάτην τοῦ σχολεῖου τοῦ Colston, τὸν Thomas Phillips, μὲ τοῦ εἶπε πὼς εἶναι τάχα ἔργον κάποιου ποιητοῦ τοῦ 15ου αἰῶνα.

Στὸ σχολεῖον τοῦ Colston ἔμεινε περισσότερον ἀπὸ ἔξῃ χρόνια. Ὁ ἐπι- στάτης ἔγραφε κι αὐτὸς στίχους καὶ συμβούλευε τοὺς μαθητὰς, μαζὺ καὶ τὸν Chatterton, νὰ καλλιεργοῦνε τὴν ποίησιν. Σιγὰ σιγὰ γεννήθηκε κάποια ἀμιλ- λια ἀνάμεσά τους. Ὁ Chatterton ὁμοῦ δὲν ἔδειχνε τίποτε ἀπὸ τὰ ἔργα του. Κρατοῦσε πάντα μυστικὲς τὶς τολμηρὰς του ποιητικὰς περιπέτειας. Τὰ λίγα χρήματά του τὰ ξόδευε νοικιάζοντας βιβλία. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο, γνω- ρίστηκε μὲ τοὺς μεγαλύτερους Ἄγγλους ποιητὰς, τὸν Weever, Dugdale, Col- lins, Chaucer, Spenser καὶ ἄλλους. Τὸ «Rawleian» φαίνεται πὼς εἶναι ἀποτέλεσμα μελέτης τοῦ «Dictionarium Anglo-Britannicum τοῦ John Kerse».

Τὶς γιορτὰς τὶς περνοῦσε στὸ σπίτι τῆς μητέρας του καὶ στὸ ἀγαπητό του καταρῦγιον, μακριὰ ἀπὸ τὸν κόσμον. Μέσα στὸ μυαλό του εἶχε πιά γεννηθεῖ ἡ ἰδέα τοῦ Thomas Rowley, τοῦ ἀνύπαρκτου καὶ φανταστικοῦ αὐτοῦ καλό- γερου τοῦ 15ου αἰῶνα. Τὸ ἔργον αὐτὸ ἔχει γιὰ φόντον τὴν ἐποχὴν τοῦ βασιλέα Edouard IV. Ἐπίσκοπος τότε τοῦ Bristol εἶταν ὁ Master William Canynge. Τὸ ὄνομα αὐτὸ εἶταν γνωστὸ στὸν ποιητὴ ἀπὸ μιὰ περγαμνὴ τῆς ἐκ- κλησίας St. Mary Redcliffe. Ὁ Canynge παρουσιάζεται προστάτης τῆς φιλολογίας καὶ τὰ δραματικὰ interludes τοῦ Rowley γραφτήκανε γιὰ νὰ παιχτοῦν τάχα στὸ σπίτι αὐτοῦ τοῦ Canynge. Γιὰ ν' ἀπορύγη τὸ γάμον πού τοῦ πρότεινε ὁ Βασιλέας, ὁ Canynge πηγαίνει στὸ «College of Westbury» τῆς ἐπαρχίας Gloucesterhire ὅπου ἀπολαμβάνει τὴ συντροφίαν τοῦ Rowley καὶ σιγὰ σιγὰ γίνεται γραμματικὸς τοῦ σχολεῖου. Σ' ἓνα ἀπ' σπασμα τοῦ σπου- δαίου αὐτοῦ ἔργου πού ἐπιγράφεται «The Story of William Canynge» ὁ ποιητής μᾶς γράφει γιὰ τὴ νεανικὴ ἡλικίαν τοῦ Ἐπισκόπου. Κ' ἔτσι, πίσω ἀπὸ τὴ φιλολογικὴ αὐτὴν μάσκα τοῦ Rowley ὁ Chatterton ἔγραφε ποιή- ματα πού τα ἔδωσε κατόπι γιὰ νὰ κόμῃ τὴν περίφημον ρομάντζον του, ἔως

δου οι ευκολόπιστοι φιλόλογοι κι αρχαιολόγοι της εποχής του πεισθήκανε πως τὰ ποιήματα αυτά γραφτήκανε αλήθεια από τό φανταστικό καλόγερο Thomas Rowley στην εποχή του 'Ερρίκου VI, και πως τὰ σπάνια αυτά χειρόγραφα βρεθήκατε στη συλλογή της εκκλησίας St. Mary Redcliffe.

Προστάτες του ποιητή εΐτανε τώρα οι συνέταιροι Calcott και Burgham έμποροι στο Bristol. 'Ο Calcott πίστευε μ' ένθουσιασμό στην αρχαιότητα του Rowley, και εξακολουθούσε να μαζεύη τὰ φημισμένα χειρόγραφα, ακόμη κ' ύστερα από τό θάνατο του πραγματικού τους συγγραφέα. 'Ο Chat'erton έγραψε συλλογή ποιημάτων, με τον τίτλο : «Ποιήματα του Rowley παπᾶ στον Άγιο 'Ιωάννη του Bristol». Ένα από αυτά, τό αφιερώνει μάλιστα στον Burgham, για να τον κολακέψη. Τό ποίημα αυτό επιγράφεται. «The Tournament» κ' έχει για θέμα του την αρχαιότητα της οικογένειας του Burgham. Τό συμπέρασμα του είναι πως ό Burgham κατάγεται από τους Νορμανδούς κατακτητές. 'Η αλήθεια όμως είναι πως ό Burgham, που θέλησε ό Chatterton να κολακέψη, δέν εΐταν τίποτ' άλλο παρά ένα δημιούργημα του έαυτού του. 'Ο Burgham πίστεψε πως τό ποίημα ήταν αλήθεια παλαιό, πως βρέθηκε μέσα στις περγαμηνές της εκκλησίας St Mary Redcliffe, και έδωσε στον Chatterton, σαν ανταμοιβή για τή σπουδαία του ανακάλυψη, πέντε, μονάχα πέντε σελίνια. 'Ο Chatterton σατύρισε άργότερα τον Burgham για τή γενναϊόδωρη εκτίμηση της εύγενικιάς του καταγωγής. Την 1η 'Ιουλίου 1767, ό Chatterton πήγε υπάλληλος στο δικηγορικό γραφείο του Lambert. Έκεί άμα τελείωνε τις δουλειές του καταγίνονταν με τις άγαπητές του ασχολίες. Σ' αυτό τό διάστημα ή παλιά γέφυρα του Avon αντικαταστάθηκε με καινούργια. Τό Σεπτέμβριο του 1768, ή καινούργια γέφυρα άρχισε να λειτουργή. Λίγο καιρό κατόπι, ό εκδότης του «Felix Farley's Bristol Journal» πήρε από κάποιον άγνωστο, με την ύπογραφή (ψευδώνυμο) Dunelmus Bristoliensis την περιγραφή της τελετής που γένηκε όταν για πρώτη φορά πέρασε ό δήμαρχος από την παλιά γέφυρα — αντίγραφο δέθεν από κάποιον αρχαίο χειρόγραφο. Κάποιος William Barret, χειροϋργος, που έκαμνε συλλογή από παλιά κειμήλια, μάζεψε τότε ύλικά για να συγγράψη την ιστορία της πόλης Bristol. Αυτός κατώρθωσε να πάρη τό πρωτότυπο, που βρίσκεται τώρα στο Βρετανικό Μουσείο μαζί με πολλά άλλα του Chatterton, που ό ίδιος ό Barret με μεγάλη εύπιστία ένωσε σ' έναν τόμο με τον τίτλο : «Ιστορία και κειμήλια της πόλης Bristol.» 'Ο τόμος αυτός τυπώθηκε είκοσι χρόνια ύστερα από τό θάνατο του ποιητή. Περιείχε πολλά δέθεν αρχαία ποιήματα και χειρόγραφα που βρεθήκανε στην εκκλησία St Mary Redcliffe. Τὰ ποιήματα αυτά απασχόλησαν τους κριτικούς και τους αρχαιολόγους ένα σχεδόν όλόκληρο αιώνα. Μαζύ με πολλά άλλα, βρίσκονταν ή «Τραγωδία του Bristowe ή ό θάνατος του Sir Charles Bawdn», μία μπαλάντα για τό θάνατο του ιππότη του Lancaster Charles Baldwin, ή «Έγλα», τραγικό interlude, όπως τό ονομάζει ό Chatterton, και που δέν

είναι παρά ένα δραματικό ποίημα με όρμη συγκρατητή και με περίεργη και πρωτότυπη πλοκή, τό «Goddwyn», δραματικό απόσπασμα του «Journalment», ή «Μάχη του Hastings», ή «Βουλή των πνευμάτων», ή «Μπαλάντα της έλεημοσύνης» και άλλα πολλά μα συντομώτερα έργα.

Όλα αυτά αποτελούν έναν τόμο ποιησης ξεχωριστής και σπάνιας αξίας αν και, όταν τα έγραφε, ό ποιητής εΐταν ακόμη παιδάκι. Δυστυχώς για αυτόνα, ή έπρεπε να φανερώση πως εΐταν δικά του έργα κ' έτσι να τα καταδικάση στην καταφρόνηση του κοινού, ή έπρεπε να τα δημοσιέη κάτω από τή μάσκα περασμένων αιώνων. 'Ο Chatterton διάλεξε τό δεύτερο και δέ δυσκολεύτηκε καθόλου να τυφλώση με τὰ χειρόγραφα του τους πιο σοφούς της εποχής του.

Ό προστάμενός του Lambert δέν τον άφινε ν' αφιερώνεται σε ξένα πράγματα στις ώρες της δουλειάς. Συχνά έψαχνε στο γραφείο του και ξέσκιζε ύσα ποιήματα ή χειρόγραφα πέφταν στα χέρια του. 'Ο Chatterton όμως κατώρθωσε να ξεφύγη από την προσοχή του κυρίου του. Μερικά από τὰ νεώτερα ποιήματά του, καθώς τό «Resignation» είναι ωραιότατα. Αυτά, μαζύ με τις sátυρες που έγραφε για να εκδικηθή όλους τους μεγάλους του τόπου που τον όργίζανε με τή ματαιότητα και ποταπότητά τους φτάνουν για να γεμίσουν ένα όλόκληρο τόμο.

Οι Calcott, Burgham, Barretts, κι άλλοι φιγουράρουν μέσα στις τσουχτερές του sátυρες. Μαζύ τους κι ό Δήμαρχος, ό 'Επίσκοπος, ό Διάκονος κι άλλες προσωπικότητες του Bristol.

Τό Δεκέμβριο του 1768, ό Chatterton — εΐτανε τότε δέκα έπτά χρονώ — έγραψε στον Dodsley, εκδότη στο Λονδίνο, και του πρότεινε να του στείλη αντιγραφές αρχαίων ποιημάτων μαζί μ' ένα Interlude, τό πιο παλιό δέθεν δραματικό κομμάτι που βρέθηκε γραμμένο από κάποιον Rowley, παπᾶ στο Bristol, που ζούσε στους χρόνους του Henry VI και Edward IV. 'Υπόγραψε τό γράμμα με τό άγαπητό του ψευδώνυμο «Dunelmus Bristoliensis, μα σημείωσε να του σταλή ή απάντηση με την εύγενικιά φροντίδα του Thomas Chatterton, Redcliffe Hill, Bristol. Φαίνεται όμως πως δέν πήρε καμμιά απάντηση, ούτε σ' αυτό τό γράμμα του, ούτε σ' ένα άλλο που είχε στείλει μαζί μ' ένα απόσπασμα της τραγωδίας. «Έγλα». 'Ο ποιητής έγραψε τότε σε κάποιον Horace Walpole. Του πρότεινε να του στείλη ένα χειρόγραφο με τον τίτλο ή «Άνατολή του Reyncte» στην 'Αγγλία», έργο του Thomas Rowley, γραμμένο ανά 1469 για τον κύριο Canynge και που συνοδεύονταν με πολλές σημειώσεις και αποσπάσματα ποιημάτων του ίδιου συγγραφέα. 'Ο Walpole απάντησε και δέχτηκε πολύ πρόθυμα την πρόταση του Chatterton. Χαρακτήριζε στο γράμμα του τὰ ποιήματα του Rowley «θαυμάσια και στην άρμονία και στο πνεύμα» και ρωτούσε από που μπορούσε να προμηθευθή τὰ ποιήματα του Rowley, γιατί σκόπευε πολύ πρόθυμα να τα τυπώση όλα, αν δέν εΐταν ακόμα τυπω-

μένα. Ο Chatterton του έστειλε όσα μπορούσε περισσότερα ποιήματα και του έκμυστηρεύθηκε πώς είταν γιός φτωχής χήρας και υπάλληλος δικηγόρου. Του έγραψε ακόμη πώς είχε κλίση για περισσότερες καλλιτεχνικές σπουδές και τον παρακαλούσε να τον βοηθήσει. Η διαγωγή όμως του Walpole άλλαξε απότομα. Είχε δείξει τα ποιήματα σε δύο φίλους του ποιητές, τον Gray και τον Mason, κι αυτοί του είπαν πώς είταν σύγχρονα, δεν άρνήθηκαν όμως την άρμονία και το πνεύμα που κυριαρχούσαν μέσα τους. Ός τόσο, ο Walpole με ηυχρότητα συμβούλεψε τον καύμένο τον ποιητή να μείνει εκεί που είπαν, «ώς που να κάμη χρήματα για πιο άγαπητές σπουδές.» Ο Chatterton αναγκάστηκε να γράψει τρεις φορές ως που να πάρη πίσω τα χειρόγραφα του. Ο Walpole, μ' αυτήν τη διαγωγή του, λογαριάζεται πολύ υπεύθυνος, ίσως περισσότερο απ' ό,τι πρέπει, για τη θλιβερή τύχη του ταλαίπωρου ποιητή. Είτανε πια πολύ άργά, όταν ώμολόγησε: «δεν πιστεύω να υπήρξε ποτέ μεγαλοφυία τόσο δεσπόζουσα.»

Όστερ' από αυτά, ο Chatterton άρχισε να καταγίνεται με την πολιτική φιλολογία. Έπαψε πια να γράφη στο «Felix Farleys Bristol Journal» κ' έγινε συνεργάτης στο «Town and Country Magazine» και σ' άλλα περιοδικά. Σ' αυτό το είδος της φιλολογίας μιμήθηκε τον Junius που βρίσκονταν τότε στην κορφή της δόξας του.

Άρχισε λοιπόν μια πολεμική ενάντια στο δούκα του Grafton, στον κόμη του Bute και στην πριγκήπισσα της Ουαλλίας. Όστερα από μια πολιτική διατριβή που έστειλε στο «Middlesex Journal» άρχισε να γράφη το έργο του «Θελήματα και Διαθήκη μου,» γεμάτο από πνεύμα τότε άστειο και τότε σοβαρό, όπου έκμυστηρεύονταν πώς την άλλη μέρα σκόπευε να σκοτωθί. Το έργο αυτό, τ'όγραψε, πολύ πιθανό, με την πρόθεση να φοβίση τον προστάμενό του Lambert, για να τον αφήσει να φύγη. Και το κατόρθωσε. Ο κύριός του χάλασε το συμβόλαιό του, και στις 25 ή 26 του μηνός ο Chatterton, με τα λίγα χρήματα που του χάρισαν οι φίλοι του, έρθασε στο Λονδίνο.

Στο Λονδίνο, ο ποιητής μας είτανε γνωστός απ' όσα είχε γράψει στο «Middlesex Journal,» στο «Town and Country Magazine» και στο πολιτικό περιοδικό «Freeholders magazine.» Οι εκδότες δέχονταν πρόθυμα τα έργα του, με πληρώνανε πολύ λίγα ή καθόλου. Στην αρχή έγραψε γεμάτος από έλπίδες στη μητέρα του και στην αδελφή του, και τα πρώτα του κέρδη τα ξόδεψε για να τις αγοράσει δώρα.

Η περηφάνεια του κ' η φιλοδοξία του χορταίνανε και με το παραπάνω από τις υποσχέσεις και τις συμπερονολογικές κολακείες των εκδοτών και των πολιτικών τυχοδιωκτών. Ο άγγλος πολιτικός Wilkes θαύμασε την τσουχτερή του πένα και ώμολόγησε την έπιθυμία του να τον γνωρίσει. Ο λόρδος δήμαρχος τ'ου Λονδίνου Beckford παίνισε μια πολιτική του διάλεξη και τον χαιρέτησε ευγενικά σαν πολίτη του Λονδίνου. Δεκάρα όμως τσακιστή

δεν έρχονταν από πουθενά. Ός τόσο, είτανε ήρεμος, δούλευε ύπερβολικά κ' είχε μια αξιοθαύμαστη πνευματική εύκαμψία.

Έγραψε πολιτικά άρθρα, λυρικά ποιήματα, ύπερες, σάτυρες, πεζά και έμμετρα. Τον Ιούνιο του 1770 έφυγε από το Shoreditch του Λονδίνου, όπου έμενε ως τότε μαζί μ' ένα συγγενή του, και νοίκιασε μια κάμαρη στο Brook Street Holborn. Η λίγη πληρωμή που έπαιρνε από τα έργα του άργοπορούσε κ' εκείνη.

Μαζύ μ' αυτά, και νόμος βαρύς για τον τύπο του άφαίρεσε τα μικρά κέρδη που έπαιρνε από τα πολιτικά του άρθρα και τον ανάγκασε, για να ζήσει, να καταγίνεται μόνο με τα ελαφρά έργα της πέννας του. Στο Holborn ζούσε μέσα σε μια αδιάκοπη μοναξιά. Έγραφε όλη τη νύχτα. Η ρομαντικότητα της νεότητάς του ξανάζησε, κι από μια φανταστική περιγαμινή του άρχαίου Rowley αντίγραψε δήθεν τη «Θαυμάσια μπαλάντα της έλεημοσύνης» (Excellente Balade of Charitie).

Το ώραίο αυτό ποίημα τ'όγραψε σε γλώσσα αρχαϊκή και τ'όστειλε στον εκδότη του «Town and Country Magazine» αλλά δε γένηκε δεκτό. Οι μεγάλες έλπίδες του ψυχρακιμου παιδιού άρχισαν να κλονίζονται. Βρίσκονταν μόλις δυό μηνες στο Λονδίνο, κ' η σκληρή άποτυχία κ' η πιο σκληρή άκόμη πείνα τον αντίκρυσαν μ' όλη τους τη γυμνότητα. Ο φαρμακοποιός Cross που κάθονταν κοντά του τον προσκαλούσε έξακολουθητικά να τον συντροφείη στο τραπέζι του, με ο Chatterton, άρνιούντανε. Η νοικοκερά του που ύπόπτειε τη φτώχεια του τον πίεζε πολλές φορές να μοιραστούνε μαζί το φαγι της με του κάκου. «Ήξερα, έλεγε κατόπι ή ίδια, πώς είχε τρεις μέρες να φάη» Έκείνος όμως προσάλλωνταν από την παράκλησή της και της βεβαίωνε πως δεν πεινούσε καθόλου. Η σημείωση που βρέθηκε στη τζέπη του, μετά το θάνατό του έλεγε πως ο Hamilton, ο Tell κ' οι άλλοι εκδότες, που τον είχαν τόσο πολύ κολακέψει, του είχαν πληρώσει για κάθε άρθρο του ένα μονάχα σελίνι, και για κάθε του τραγούδι λιγότερο από εξη πέννες έξον εκείνα που δεν πληρωθήκανε καθόλου. Η θετή του μητέρα έλεγε πως, από ανάγκη είχε τότε άπαρσίσσει να μάθη τη γιατρική από τον Barret. Στην άπεληψία του, είχε κατάρυγει σ' αυτό το μέσο κ' έγραψε στον Calcott, με του κάκου. Στις 24 Αυγούστου 1770, γύρισε για τελευταία φορά στην κάμαρή του, στο Brook Street έχοντας μαζί του άρσενικό.

Τό ήπια και ξέσκισε κατόπι όσα φιλολογικά απομεινάκια βρίσκονταν άκόμη στα χέρια του. Είτανε δεκά έπτά χρονώ κ' έννια μηνώ.

Συγκρίνοντας όμως τα καλήτερα έργα του με τα έργα των συγχρόνων του, μπορούμε να πούμε σταθερά πως ξεπερνούν πολλά από αυτά. Εικονίζει κάπου τον μοναχό της εκκλησίας St. Edmunds παραδογαίνοντας στη στιχουργία με τον Rowley και με την πρόραξη αυτού του μύθου μας δίνει το τραγούδι της Έλλας (Songe of Ella), έργο σπάνιας λυρικής έμορφιάς, άξιο να συγκριθί με κάθε άλλο προϊόν του είδους του είτε άρχαίο είτε νέο. Από τη

«Τραγωδία του Goddwyn (Tragedy of Goddwyn) μόνο το μέρος που τελειώνει με την «Ὁδὴ τῆς Ἐλευθερίας» (Ode to liberty) ἀπόμεινε. Μὰ μονάχα αὐτὴ ἢ ὡδὴ ἀξίζει νὰ καταλογιστῇ μαζὺ με τοὺς ὠραιότερους παιᾶνες τῆς Ἀγγλικῆς γλώσσας. Ἡ συλλογὴ τῶν ποιημάτων του μᾶς παρουσιάζει τὴν πιὸ ἀξιοθαύμαστη πνευματικὴ ἀνάπτυξη σ' ὅλη τὴν ἱστορίαν τῶν γραμμάτων. Ὁ Co ins, ὁ Burns, ὁ Keats ὁ Shelley, ὁ Byron, ὅλοι προκαλοῦν βέβαια τὴ λύπη με τὸν ἀκαιρο θάνατό τους. Ὁ νεώτερος ὅμως ἀπὸ αὐτοὺς ἔζησε εἴκοσι ἕνα χρόνια, ἐνῶ ὁ Chatterton εἶταν μόλις δέκα ὀκτῶ χρονῶ, ὅταν πέθανε μέσα στὸ ἄθλιο κατῶλι του.

Πολὺ λίγη προσοχὴ δόθηκε τότε στὸ θάνατο τοῦ ταλαίπωρου ποιητῆ, ἐπειδὴ ὅσοι εἶχαν ἐπιτιμήσει τὰ ποιήματα τοῦ Rowley, τὸν θεωροῦσαν ὡς ἀντιγραφέα τους καὶ τίποτε περισσότερο. Θάφτηκε στὸ Holborn. Λένε πῶς κατόπι ὁ θεῖος του ξέθαψε κρυφὰ τὸ σῶμα του καὶ τὸ ξανάθαψε στὴν ἐκκλησία « St. Mary Redcliffe » ὅπου στήθηκε τὸ ἄγαλμα τοῦ ποιητῆ με τὸ ἀκόλουθο ἐπιτύμβιο, πὺ θρέθηκε μέσα στὸ ἔργο του, «Τελευταῖα θελήματα καὶ Διαθήκη μου» :

«Στὴ μνήμη τοῦ Thomas Chatterton. Ἀναγνώστη, μὴν κρίνεις.

Ἄν εἶσαι χριστιανός, πίστευε πῶς θὰ κριθῇ ἀπὸ μιὰν Ἑπέρτερη Δύναμη. Μόνο σ' αὐτὴν τὴ Δύναμη χρεωσιεῖ τώρα ν' ἀπολογηθῇ.»

Τὰ ἔργα τοῦ Chatterton τυπωθήκανε στὸ 1871 ἀπὸ τὴν «Aldine Edition of English poets» με τὸν τίτλο «Ποιητικὰ ἔργα τοῦ Chatterton Thomas». Ὑπάρχουν κι ἄλλες ἀρχαιότερες μὰ πιὸ ἀτελεῖς ἐκδόσεις.

Ἡ βιογραφία του γράφτηκε ἀπὸ πολλοὺς. Ἡ νεώτερη ἐκδοσὴ εἶναι τοῦ Russel (1909).

Ε. Γ.

THOMAS CHATTERTON

AN EXCELLENTE BALADE OF CHARITIE

καθὼς γράφηκε ἀπὸ τὸν καλὸ παπᾶ

Thomas Rowley, 1464.

Ἦτανε στὸ μῆνα τῆς Παναγίας, ὅταν ὁ ἥλιος ἔριχνε τὶς πανφάγες ἀχτίνες του καὶ τὶς ἔκαμε νὰ λάμπουν στὶς πυρωμένες πεδιάδες. Τὸ μῆλο παρατοῦτε τὸ χλωμὸ πράσινὸ του χρώμα καὶ ἀρχίζε νὰ κοκκινίζει, καὶ τὸ παραγενομένο ἀπίδι λιγοῦσε με τὸ βάρος του τὸ φουντωμένο κλωνί. Ἡ καρδερίνα ἐψάλλε ὅλη τὴ μέρα. Ἦταν ἡ ἐποχὴ τῆς δόξας καὶ τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ χρόνου καὶ ἡ γῆ φοροῦσε τὴν ὁμορφότερη πράσινὴ τῆς φορεσιά.

Ὁ ἥλιος ἦταν κατάλαμπρος ἀπάνω στὸ μεσημέρι, ὁ ἀέρας ἤσυχος καὶ πεθαμμένο, ὁ οὐρανὸς ὀλογάλαζος. Κι ἀξαρνικά, ἕνα κοπάδι κατὰμαυρα σύννεφα συκιάουνται πάνω ἀπὸ τὴ θάλασσα καὶ προχωροῦν πάνω ἀπὸ τὰ δάση κρύβοντας τὸ λαμπρὸ μέτωπο τοῦ ἡλίου. Ἡ μαύρη καταιγίδα φουσκώνει καὶ ξαπλώνεται σὰν ἀστραπή.

Κάτω ἀπὸ μιὰ θαλασσιδιὰ, φυτεμένη κοντὰ στὸ δρόμο πὺ θγαίνει στὸ μοναστήρι τοῦ ἁγίου Γοδοῦίνου, σταμάτησε ἕνας ταλαιπωρημένος πρησκονητῆς με φτωχὸ παρουσιαστικὸ καὶ με φτωχὰ ρούχα, ἀπὸ καιρὸ γιομάτος δυστυχία καὶ ἀδειος ἀπὸ κάθε χρεωζόμενος. Πὺ θὰ μπορέση νὰ καταρῦγῃ καὶ νὰ προφυλαχτῇ ἀπὸ τὸ χαλάζι; Μῆτε σπῆτι μῆτε μοναστήρι φαίνεται ἐκεῖ κοντὰ.

Τὸ χλωμὸ του πρῶσωπο μαρτυρᾶ τοὺς φόβους τῆς ψυχῆς του. Εἶναι ἄθλιος, ἀπελπισμένος, μισοπεθαμένος. Προχωρεῖ στὸ τελευταῖο κρεβδάτι τοῦ κοιτῶνα, στὸ λάκκο πὺ εἶναι κρύος σὰν τὸ χῶμα πὺ θὰ σκεπάσει τὸ κεφάλι του. Ἡ ἐλεημοσύνη καὶ ἡ ἀγάπη θρίσκειται ἄραγε μέσα στοὺς δυνατοὺς τοῦ κόσμου, στοὺς ἱππότες, στοὺς βαρῶνους, πὺ ζοῦν γιὰ τὴ διασκέδαση καὶ γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους :

Ἡ καταιγίδα πὺ ἐτοιμάζουσαν, ὠρίμασε. Μεγάλοι κόμποι νερὸ πέφτουν κιόλας. Τὰ καμμένα χωράφια πίνουν με δίψα τὴ βροχὴ καὶ γιομίζουσαν τὸν ἀέρα με ἀτμούς. Ἡ μπόρα πὺ ἔρχεται τρομάζει τὰ κοπάδια πὺ φεύγουσαν στὴν πεδιάδα. Ἡ βροχὴ πέφτει ἀπὸ τὰ σύννεφα σὰν καταράχτης. Ὁ οὐρανὸς ἀνοίγει, ἡ κίτρινη ἀστραπή λάμπει καὶ οἱ πυρωμένοι ἀτμοὶ πᾶνε νὰ πεθάνουσαν μακριά.

Ἀκοῦστε ! Τὸ κατρακύλισμα τῆς βροντῆς ἤχει τώρα. Προχωρεῖ ἀργὰ καὶ φαίνεται νὰ μεγαλώνει· σαλεύει τὸ καμπαναριὸ πὺ ἡ θελόνα του πᾶει καὶ ἔρχεται πέρα ἐκεῖ, ἔπειτα λιγοστεύει καὶ χάνεται ὀλόγελα. Καὶ ὅμως τὸ φοβισμένο αὐτὶ τὴν ἀκούει ἀκόμα. Οἱ ἀνεμοὶ σηκώνουσαν ὅλοι· ἡ φτελιὰ

σκύβει τὸ κεφάλι· ἡ ἀστραπή καὶ πάλι λάμπει καὶ ὁ κερκυνὸς ξεσπᾷ: Τὰ φου-
σκωμένα σύννεφα ἀνοίγουν καὶ ρίχνουν μαζὶ ἓνα χαλάζι ἀπὸ πέτρες.

Καθ' ἄλλα στὸ ἄτι του, ὁ ἡγούμενος τοῦ Ἁγίου Γοδοῦνου πάγει γιὰ τὸ
μοναστήρι, περνώντας τὴν ὑγρὴ καὶ πλημμυρισμένη πεδιάδα. Ἡ βροχὴ ἔχει
μουσκέψει τὸ μικρὸ του σκουῖο, καὶ τὸ ζωγραφιστὸ του ζωνάρι εἶναι πολὺ χα-
λασμένο. Τὶς προσευχὲς του τίς λέγει ἀνάποδα, σημεῖο κι αὐτὸ τῆς κακοδιά-
θεσῆς του. Ἡ καταιγίδα περισσεύει· ζητᾷ καταφύγιο κοντὰ στὴ θλακιδιά
ὅπου ὁ δυστυχισμένος ἔχει κρυφτεῖ. Τὸ πανωφόρι του εἶναι ἀπὸ τὴν καλλίτερη
τόσσα τοῦ Λίνκολν, κουμπωμένο στὸ λαϊμὸ μ' ἓνα χρυσὸ κουμπί· ὁ ἄσπρος
του μανδύας μὲ τὰ χρυσά του κρόσια, τὰ γυριστὰ παπούτσια ποὺ μοιάζουνε
ἰππότη, δείχνουνε καλὰ πὼς δὲ θεωρεῖ τὸν πλοῦτο γιὰ ἀμάρτημα. Ἀρέσει τὰ
ὄμορφα χαλινάρια καθὼς καὶ τὰ στολίδια στὸ κεφάλι τοῦ ἀλόγου του.

— Ἐλεημοσύνη, ἄρχοντα παπᾶ! λέγει ὁ δυστυχισμένος καὶ ἀποκαμωμέ-
νος προσκυνητῆς. Ἄρῃσέ με νὰ μπῶ στὸ μοναστήρι σου ὡς ποὺ νὰ λάμψη
ὁ ἥλιος στὰ κεφάλια μας καὶ περάσει ἡ βοερὴ καταιγίδα. Εἶμαι γέρος, φτωχὸς
καὶ ἀπροστάτευτος· δὲν ἔχω οὔτε σπίτι, οὔτε φίλο, οὔτε σκαούλα· ὅλη μου ἡ
περσοῦσία εἶναι αὐτὸς ὁ ἀσημένιος ἐσταυρωμένος.

— Σῶπα ἄθλιε! τοῦ λέγει ὁ ἡγούμενος, δὲν εἶναι καιρὸς νὰ ζητᾷς
ἐλεημοσύνη καὶ νὰ κάμῃς παρακλήσεις· ὁ πορτιέρης μου δὲν ἀφίνει ποτὲ νὰ
μποῦν τωχοδιώχτες· δὲν δέχουμαι παρὰ ὅποιους ζοῦν τίμια.

Ὁ ἥλιος παλέδρι αὐτὴ τὴ στιγμή μὲ τὰ ζοφερὰ σύννεφα βουίζει ἡ
βροντὴ. Ἐνας παπᾶς φαίνεται νὰ περνᾷ τὴν πεδιάδα. Ἡ φορεσιά του δὲν
ἔχει τίποτε τὸ λαμπρὸ καὶ οὔτε ἔχει χρυσὸ κουμπί· ἡ κουκούλα του καὶ τὸ
μικρὸ του ἐπανοφόρι ἦτανε γκριζὰ μὰ ὀλακάθαρα· ἦταν μοναχὸς ἀπὸ τὸ
τάγμα τῶν ζητιάνων. Πραμεργιάζει ἀπ' τὸ μεγάλο δρόμο καὶ πάγει κατὰ
τὴ θλακιδιά, ἐκεῖ ποὺ ὁ φτωχὸς εἶναι προφυλαγμένος.

— Ἐλεημοσύνη κύρ παπᾶ! λέγει ὁ ἐξηντημένος προσκυνητῆς, γιὰ τὴν
ἀγάπη τῆς Παναγίας καὶ γιὰ τὸ τάγμα σου. Ὁ μοναχὸς θγάζει τότε τὴ
σκαούλα του καὶ πέρνει ἀπὸ μέσα ἓνα groat (4 πέννες) ἀσημένιο. Ὁ φτωχὸς
προσκυνητῆς τρέμει ἀπὸ τὴ χαρὰ του.

— Νᾶ! πάρε ἀφτὲς τίς παράδες ἴσως καὶ σὲ ξεκουράσουν κομμάτι, δυστυ-
χισμένε προσκυνητῆ. Ὅλοι μας εἴμαστε ἐπιστάτες τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τίποτε
δὲν εἶναι στ' ἀλήθεια δικό μας. Μάθε ὅμως ἀπὸ μένα ὅτι σπάνια δίνουμε σω-
στὸ λογαριασμὸ στὸν Κύριό μας. Νᾶ! πάρε τὸ πανωφόρι μου· εἶσαι καθὼς
βλέπω σχεδὸν γυμνός· εἶναι δικό σου. Οἱ ἅγιοι θ' αὔρουν τὸν τρόπο νὰ μὲ
ἀποζημιώσουν.

Ἀφίνει τὸν προσκυνητὴ καὶ ἐξακολουθεῖ τὸ δρόμο του — ὦ Παρθένα,
καὶ σεῖς οἱ ἄλλοι ἅγιοι ποὺ ζητε δοξασιμένοι, δόστε τὴν καλὴ θέληση στὸν
πλοῦσι καὶ στὸν φτωχὸ τροφή!

(Μετάφραση ἀπὸ τὴ μεσαιωνικὴ γλῶσσα ποὺ μεταχειρίστηκε ὁ ποιητής.)

Γ. ΠΑΠΑΠΑΝΤΑΚΗΣ

Λ. ΠΡΑΣΙΝΟΥ

Η ΚΟΛΑΣΗ

ΤΟΥ ΔΑΝΤΕ ΑΛΙΓΙΕΡΗ

Ἔσμη τέταρτο.

Στὸ γῶρο ἔτσι κατέβηκα τὸ δεύτερο ἀπ' τὸν πρῶτο
ποὺ τόπο κλαίει λιγότερο καὶ πειότερο ἔτσι πόνου
ποὺ ἀγγίζει ὡς τὰ σκουξίματα. (1) Φριχτὸς ὁ Μίνωας στέκει
τὰ δόντια τρίζωντας ἐκεῖ. Τὰ κρίματα ξετάζει
στὴ θύρα, κρίνει καὶ καθὼς ζωστει κατόπι στέλνει. (2)
Λέω ποὺ ὄντας ἡ κακόφκιστη ψυχὴ μπροστὰ του φτάση
ξεμολογιέται δλόκληρη κι ὁ ἁμαρτιογνώστης τοῦτος,
τῆς Κόλασης κυττάζωντας ποῖος τόπος τῆς ταιργιάζει,
μὲ τὴν οὐρά του ζώνεται τόσες φορές ὅσα εἶναι
τὰ σκαλοπάτια ποὺ βαθυὰ νὰ κατεβῆ τοῦ ἀρέσει.
Χιλιάδες συμμαζώνονται παντοτεινὰ μπροστὰ του
μὲ τὴ σειρὰ τῆς κάθισμά γιὰ νὰ κριθῆ πηγαίνει,
μιλᾷνε, ἀκοῦνε καὶ βαθυὰ γκρεμίζονται κατόπι.
Τῆς φοβερῆς του τῆς δουλειᾶς τὴν πράξη παρατώντας
ὄντας ὁ Μίνωας μ' εἶδε — ὦ ἐσύ, φωνάζει μου, στοῦ πόνου
τὰ καταφύγια πούρχεσαι, καλὰ πὼς μπαίνεις κύττα
καὶ σ' ὅποιονα θαρρεύεσαι, κι ἄς μὴ σὲ ξεγελάση
τῆς εἰσοδος τ' ὀρθάνοιγμα -- Κι' ὁ δάσκαλός μου τότε
— Γιατί φωνάζεις; τὸ γραφτὸ μὴ τοῦ μπουδίζεις δρόμο
κ' εἶν' ἔτσι θελημένο ἐκεῖ ποὺ μπορετὸ ναι κάθε
ποὺ θέλεται καὶ πειότερα, τοῦ λέει, νὰ μὴ ρωτήξης.

1) Ποὺ ὅσο λιγότερο ἔχει τόπο, τόσο περισσότερο ἔχει πόνου καὶ τόσο
πειότερο, ποὺ ἀγκυλώνει ὥστε νὰ σκούζουν αὐτοὶ ποὺ τὸν δοκιμάζουν.

2) Τὰ κρίματα ξετάζει
στὴ θύρα, καὶ δικάζει τὰ κι ὡς ζώνεται ἀποστέλνει.

Τώρα οί φωνές οί θρηνηρές ἀρχίζουσι νὰ γροικιένται, (1)
 τώρα ἔφτασα ὅπου κλάμματα χτυπάνε με περίσσια.
 Σὲ μέρος ἤρτα ποὺ ἦτανε βουβὸ ἀπὸ κάθε λάμψη,
 ποὺ μούγκριζε, ὡς ἡ θάλασσα φουρτούνας σὲ ὦρα κάμει
 τότε ποὺ τὴν ἀμάχουνται πνέωντας ἀνέμοι ἐνάντιοι.
 Τοῦ Τάρταρου ἢ θεοποντῆ ποτὲ ποὺ δὲ συχόζει
 στὸ σίφουνα τῆς σέρνει τις ψυχῆς καὶ τις πληγώνει
 κυλώντας τες καὶ μὲ τὴ μιὰ τὴν ἄλληνα χτυπώντας.
 Κι' ὄντας μπροστὰ στὸ γκρέμισμα (2) ζυγόσουνε ἐκεὶ πέρα
 σκουξίματα καὶ βογγητὰ γροικᾶς καὶ μοιρολόγια
 κ' ἐκεὶ ναι ποὺ τὴ Δύναμη τοῦ Πλάστη βλαστημοῦνε.
 Καὶ σ' ὅμοια ἀγροίκησα δεινὰ πὼς κρίνονται τῆς σάρκας
 οἱ ἀμαρτωλοὶ ὅσοι ἴπταξαν τὸ λογικὸ στὸν πόθο.
 Κι' ὅπως τοὺς ψάρους στὸν κίρρὸ τῆς ψύχρας, σὲ κοπάδια
 συμμαζωμένα καὶ πλατεῖα τοὺς πέρνει τὸ φτερό τους,
 τοὺς ἴσκιους σέρνει τοὺς κακοὺς τὸ φύσημα ὅμοια ἐκεῖνο
 κάτου κ' ἀπάνου ἐδῶ κ' ἐκεῖ· δὲν τοὺς καρδιώνει ἐλπίδα
 ποτὲ καμμιὰ, ὄχι ἀνάπαψης, μὰ οὔτε πειρὸ λίγου πόνου.
 Κι' ὅπως πηγαίνουν τὸ θραχνὸ ψαλμὸ τους (3) τραγουδώντας,
 μακρὸ χιράκι οἱ γερανοὶ τραβώντας στὸν ἀγέρα,
 νάρχονται κλάψες σύρνωνας μεγάλες ὅμοια βλέπω
 τὰ πνέματα ποὺ συνεπαίρνει ἡ λαλημένη ἀμάχη. (4)
 Γιὰ τοῦτο λέγω — Δάσκαλε ποιοὶ τοῦτοι ποὺ παιδεύει
 παρόμοια ὁ μαῦρος ἄνεμος; — Ἄπ' τις ψυχῆς, ποὺ θέλεις
 γι' αὐτὲς νὰ μάθης, τότε αὐτὸς μοῦ ἀντιλογιέται, ἡ πρώτη
 γλώσσες πολλὰς κυβέρνησε μὰ στῆς λαγνεῖας τὸ πάθος
 τόσο, μοῦ λέει, βουτήχτηκε ποὺ δίκηρ ὅτι ποθοῦσε

1) Τώρα τοὺς θρηνηροὺς ἀχοὺς ν' αὐτιάζουμαι ἀρχινίζω.

2) Ἐννοεῖ τὸ ἀνοιγμα τῆς ἀβυσσος.

3) Τὸ κείμενο λέει . . . van cantando lor lai.

Ἡ λέξη αὐτὴ δὲν ἔχει τὴν ἀντίστοιχὴ τῆς στὴ γλώσσᾳ μας. Lai ὀνόμαζαν στὸ μεσαῖονα κάτι μικρὰ ποιήματα διηγηματικὰ ἢ λυρικά.

4) ombre portate da la detta briga.

Οἱ τκιές οἱ φερόμενες ἀπὸ τὸ εἰπωμένο μάλλωμα (τῶν ἀνέμων ποὺ γεννᾷ τὴ θεοποντή.)

στὸ νόμο τῆς κατάστησε τὸ πόμπειμα ν' ἀμπώξη
 ποὺ τὴν καρτέρειε. Κ' εἶνε αὐτὴ ἡ Σεμίραμη ποὺ λένε
 τὸ Νίνο ἐκκληρονόμησε κ' ἐστάθη του γυναίκα.
 Τὴ χώρα ἐκείνη κράταγε ποὺ κυβερνᾷ ὁ Σουδάνος. (1)
 Ἡ ἄλλη εἶν' ἐκείνη ποὺ ἄπιστη στὴ στάχτη τοῦ Σιχαίου
 σκοτώθηκε ἀπ' τὸν ἔρωτα, κ' ἡ λάγνα Κλεοπάτρα ἡ ἄλλη.
 Μαῦροι γι' αὐτήνα ποὺ ἔρεψαν καιροὶ, εἶδα τὴν Ἑλένη,
 καὶ τὸν τρανὸ ξεχώρισα Ἀχιλλέα, μὲ τὴν ἀγάπη
 στὸ τέλος ποὺ πολέμησε, κ' εἶδα τὸν Πάρη ἀκόμα
 καὶ τὸν Τριστάνο. . . καὶ ψυχῆς πὶδ πέρα κι' ἀπὸ χίλιες
 μοῦ δείχνει μὲ τὸ δάχτυλο καὶ λέει μου τ' ὄνομά τους
 ποὺ ἔξω ἀπ' τὴ ζωὴ μας ἔχει τες ἡ ἀγάπη ξορισμένες (2).
 Μὰ τῶν ἀρχαίων τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παλληκαριῶν
 τὰ ὀνόματα σὰν ἄκουσα νὰ πῆ τὸ Δάσκαλό μου
 μ' ἐπῆρε ἡ λύπη κ' ἔμεινα σὰν παραλογιασμένος.
 — Δάσκαλε εὐχάριστα μ' ἐκείους τοὺς δυὸ θ' ἀθιβολοῦσα
 ποὺ πᾶνε ἀντάμα κι' ἀλαφροὶ στὸν ἄνεμο ἔτσι μοιάζουν.
 — Θὰ καρτερέσης πειότερο, μοῦ λέει νὰ μᾶς σιμόσουν
 καὶ τότε παρακάλεστους γιὰ τὴν ἀγάπη ἐκείνη
 ποὺ σέρνει τους κι αὐτοὶ θ' ἀρθοῦν. — Καὶ μόλις ποὺ κυλᾷ τες
 ὁ ἀγέρας κατὰ μᾶς — ψυχῆς, φωνάζω, πικραμένες
 ἐλάτε νὰ μιλήσουμε σὰν δὲν τάρνιεται κάποιος.
 Σὰν περιστέρια μ' ἄτρεμα (3) φτερὰ καὶ ξαπλωμένα
 πρὸς τὴ γλυκειὰ πετὰν φωλιά, κραγμένα ἀπὸ τὸν πόθο,
 κ' ἡ θέληση ἀεροφέρειναι τα, παρόμοια ἀπ' τὸ κοπάδι,
 ποὺ εἶνε ἡ Διδῶ, κ' οἱ δυὸ ἀπαριάσαν κατὰ μᾶς κινώντας
 μεσ' ἀπ' τὸν ἀέρα τὸν κακὸ, τόσο μποροῦμενη ἦταν
 ἡ φιλικιὰ φωνή. Ὡ καλὸ καὶ πρόσχαρο ἐσὺ πλάσμα, (4)

1) il Soldan. Τίτλος ποὺ ἔδιναν στὸ Σουλτάνο τῆς Συρίας καὶ τῆς Αἰγύπτου.

2) χωρισμένες, dipartille.

3) ferme, ἀνοιχτὰ, κι' ἀκίνητα.

4) Μέσ' ἀπ' τὸν ἀέρα τὸν τυφλὸ λαλώντας ποὺ πηγαίνει (aer perso= χαμένο ἀέρα.)

μεσ' ἀπ' τὸν ἀέρα ποὺ περνᾷς τὸν ἄθωρο λαλώντας
 ἐμᾶς ποὺ μ' αἶμα βόψαμε τῆ γῆς, τοῦ κόσμου ἂν ἦταν
 καλέθελος (1) ὁ βασιληᾶς γιὰ τὴν ἀνάπαψή σου
 θὰ τὸν παρακαλοῦσαμε, ποὺ συμπονιὰ σ' ἐπῆρε
 γιὰ τὴν κακὴ μας συμφορὰ. Ν' ἀκούσης ὅτι θέλεις
 εἶτε νὰ πῆς θ' ἀκούσουμε καὶ θὰ στὸ ποῦμε, (2) ὅση ὥρα
 βουβαίνεται, ὅπως κάμει το, (3) τριγύρω μας ὁ ἀγέρας.
 Ὁ τύπος ποὺ γεννήθηκα στὸ περιγιάλι ἀπλόνει,
 νὰ ξαποστάσῃ ὅπου ἔρχεται μὲ τοὺς δικούς του (4) ὁ Πάδος.
 Ἡ ἀγάπη ποὺ γοργὰ οἱ καρδιές οἱ εὐγενικὲς τῆ νοιώθουν
 μάγεψε αὐτόνα μὲ τ' ὠραῖο κορμί, ποὺ μοῦ στερῆσαν
 κι' ἀκόμα ἀγγίζει με τὸ πῶς. (5) Ἡ ἀγάπη, ἀγαπημένου
 ποὺ δὲ χαρίζει κανεὸς νὰ μὴν ἀνταγαπήσῃ,
 μ' ἐτρέλλανε ἔτσι μ' αὐτουνοῦ τῆ χάρη, (6) ποὺ ὡς τὸ βλέπεις
 ἀκόμα δὲ μὲ παρατᾷ. Κ' ἡ ἀγάπη καὶ τοὺς δυὼ μας
 στὸν ἴδιο θάνατο ἔφερε. Φυλάγει ἡ Κάϊνα αὐτόνα
 ποὺ μᾶς ὑστέρησε τῆ ζωῆ. Τὰ λόγια αὐτὰ μᾶς ἦσαν
 ἀπὸ τοὺς δυὼ. Μὰ ὡς ἄκουσα τίς πληγωμένες τοῦτες
 ψυχές, τὸ πρόσωπο ἔσκυψα, καὶ τόσο κράτησά το
 χαμηλωμένο ποὺ ὁ Ὁδηγὸς — Τί συλλογιέσαι; μοῦ εἶπε.
 Κι ὡς μίλησα (7) τοῦ λέω — Γλυκὲς, ὦ συμφορὰ, τί σκέψεις
 καὶ τί λαχτάρα στὸ πικρὸ τοὺς ὀδηγήσαν διάβα. —
 Στρέφω ὑστερὰ σ' αὐτούς, λαλῶ καὶ λέω — Φραγκίσκα ἀπὸ οἶχτο
 νὰ κλάψω τὰ μαρτύρια σου μὲ φέρανε καὶ λύπη,
 μὰ τὰ γλυκοστενάγματα σὲ τί (8) καὶ πῶς ἡ ἀγάπη
 τοὺς πόθους, πὲς μου, τοὺς κρυφοὺς νὰ μάθεται ἀφησέ σας; (9)
 — Πόνος δὲ στάθηκε, μοῦ λέγει ἐκαίνη, πειδὸ μέγας

1. Εὐνοϊκὸς σ' ἐμᾶς :

2. Ὅτι θὰ πῆς θ' ἀκούσουμε καὶ ὅτι θέλεις ν' ἀκούσης θὰ στὸ ποῦμε.

3. Ὅπως βουβαίνεται αὐτήνα τῆ στιγμή.

4. *co seguaci sui* μὲ = τοὺς ὁπαδούς του, τοὺς ἄλλους ποταμούς.

5. Ἡ Φραγκίσκα παντρεύτηκε μὲ βία τὸν ἀδελφὸ τοῦ ἐραστή της ἄσχημο καὶ κουτσό.

6. Τόσο μ' ἐτρέλλανε αὐτουνοῦ ν' ἀρέσω . . . κατ' ἄλλη ἐρμηνεία.

7. Καὶ ὅταν συνερχόμενος ἀπ' τὴν ταραχὴ μου μπόρεσα νὰ μιλήσω.

ἀπὸ καιροὺς στὴ συμφορὰ ν' ἀναθυμιάσαι ὠραίους, (1)
 κι ὁ Δάσκαλός σου ξέρει το. Μὰ πόθο τόσο ἂν ἔχης
 νὰ μάθης τῆς ἀγάπης μας τὸ πρῶτο ριζοβόλι
 θὰ κάμω καθὼς κάμει αὐτὸς ποὺ κλαίει καὶ λέγει ἀντάμα.
 Στὴ σκόλη μας διαβάσαμε μιὰ μέρα πῶς ἡ ἀγάπη
 τὸ Λανσελότο μπέρδεψε. Καθόμωστε μονάχοι
 καὶ δίχως ὑποψία καμμιὰ. Πολλὲς φορὲς τὰ μάτια
 στὸ διάβασμα ἀντικρύστηκαν (2) καὶ ξεθώρισαν οἱ ὄψεις.
 Μὰ ἓνα σημάδι μοναχὸ νὰ μᾶς νικήσῃ ἐστάθη.
 Ὦντας ἐκεῖ διαβάσαμε τὸ ἀγαπημένο γέλοιο
 τέτοιος ποὺ ἐφίλησε ἐραστής, αὐτὸς ποὺ πειὰ ἀπὸ μένα
 δὲ θὰ χωρίσῃ ὀλότρεμος μοῦ φίλησε τὸ στόμα.
 Στάθη Γαλεόττος τὸ βιβλίο κ' ἐκείνος ποὺ ἔγραψέ το,
 καὶ δὲ διαβάσαμε ἀπὸ καὶ τῆ μέρα αὐτῆ πειδὸ κάτω. —
 Κ' ἐκεῖ ποὺ τέτοια ἐλάλουνε τὸ πνέμμα τόνα, τ' ἄλλο
 τόσο θρηνοῦσε, ποὺ καθὼς νὰ ξεψυχοῦσα, ἡ λύπη
 ξελίγωσέ με, κ' ἔπεσα, σῶμα ἄψυχο ὅπως πέφτει.

8. ἀπάνω σὲ τί ; σὲ ποιὸν ὦρα ;

9. Νὰ ξομολογηθῆτε τὸν ἐρωτὰ σας ὁ ἓνας στὸν ἄλλονα.

1. Ἀπὸ ν' ἀναθυμιάσαι ὠραίους καιροὺς στὴ δυστυχία . . .

ν' ἀναθυμιάσαι ὠραίους καιροὺς στῆς συμφορᾶς τὴν ὦρα . . .

2. Τὸ κείμενο λέγει : τὸ διάβασμα ἐχτύπησε τὰ μάτια, ἔκαμε τὰ μάτια νὰ χτυπηθοῦνε.

ΤΟ ΑΓΡΙΜΙ

I.

Τὸν ξέρανε ὄλοι μέσα στὸ νησί τὸ Μῆτσο τὸ γαλατᾶ. Πρωὶ πρωί, πρὶν ἀκόμα οἱ νοικοκυρὲς νὰ δείξουνε στὸν ἥλιο τίς στρώσες τους καὶ τὰ ὀρνίθια τὸ κρυμένο τους πόδι, μὲ τὰ γχιουγιούμια στὸν ὦμο, ἀργοδιάβατος, ἔπερνε τὸ ἔρημο μονοπάτι, κατέβαινε κάτω στὸ χωριό, μοίραζε τὸ γάλα στὴ λίγη του πελατεία κ' ὕστερα ἀπ' τὸ ἴδιο πάλι μονοπάτι γυρνοῦσε στὸ βουνό ἐκεῖ πού πέρασε ὁ Μῆτσος ὅλη του τὴ ζωὴ, μιὰ ζωὴ λιανοστολιμένη ἀπὸ ἐλπίδες καὶ φορτωμένη ἀπὸ βιάσανα.

Τὰ ὅσα πέρασε καὶ ἀπάνου, ὄλοι, σὰν ἓνα παραμῦθι τὰ ξέρανε μέσα στὸ νησί· γελόπαιξε μιὰ δυὸ στὰ γόνατα τοῦ πατέρα του, χαδεύτηκε λίγο στὴν ἀγκαλιὰ τῆς μάνας του, ἔτραξε, πήδηξε κάμποσες φορές ξένοιαστος στὰ βουνά καὶ στὸ γιαλό κ' ὕστερα ἀλλάξανε ὄλα.

Στὰ δεκατρία χρόνια πάνου ἔχασε τὸν πατέρα του ὁ Μῆτσος, ἓναν καλὸ πατέρα πού ξεχώριζε μέσα στὸ νησί.

Ἐνα πρωὶ τὸν ὄρηκανε τρελλὸ μέσα στὸ κρεβάτι του, τὸ ἄλλο τὸ πρωὶ τὸν πήρανε γιὰ νὰ τὸν κλείσουνε στὸ μεγάλο τὸ φρενοκομεῖο τῆς Πόλης κ' ἓνα ἄλλο πρωὶ πάλι τὸν ξαναφέρανε πεθαμένο στὸ νησί νὰ τὸν θάψουνε . . .

« Τὶ νὰ γίνῃ ; Μιὰ καὶ θέλησ' ὁ Θεὸς ἔτσι καὶ μιὰ πού ὁ Μῆτσος δὲν εἶτανε πιά καὶ μικρὸ παιδί . . . » Κάθε μέρα, πρωὶ πρωὶ μὲ τὰ γχιουγιούμια στὸν ὦμο ἔπερνε τὸ ἔρημο μονοπάτι . . .

Ποῖος νὰ κυττάξῃ τὴν ἀμοιρῆ τὴ μάνα του πού κοίτουσαν πιασμένη, ἀνήμπορη, ὄλο τῆς τὸ κορμί ἀπὸ κάτι πόνους ἀγιάτρευτους.

Ἐτσι ὀχτὼ χρόνια ἀλάκερα περάσανε. Κανεὶς ὄμως δὲν τὸν εἶχε δῆ ἴσαμὲ τότες τὸ Μῆτσο μιὰ ὄρα πού δὲν εἶχε δουλειά, ν' ἀφίση τὸ βουνό, νὰ κατέβῃ κάτω στὸ χωριό γιὰ νὰ περάσῃ κι αὐτὸς δυὸ στιγμὲς ξένοιαστες ὅπως ὄλα τὰ παιδιὰ τοῦ νησιοῦ. Φιλίες μὲ κανένα δὲν ἔπικνε καὶ τὸ νησί ἀλάκερο καθμὸ τὸ εἶχε πού ὁ γιὸς τῆς Μανιώ, ὁ τσομπάνος, πουλὶ πετάμενο δὲ μίλησε ὡς τὸρα μέσα στὸ νησί, κι' οὔτε γέλασε, κι' οὔτε καλημέρισε καν. Δὲν ἔμοιαζε τὰ τόσα καὶ τόσα παιδιὰ τοῦ νησιοῦ ὄλο χυμένους ἀπ' τὴ μέση, κι' ὄλο ἀμίλητος, κι' ὄλο ἀγέλαστος ὁ Μῆτσος. Κ' ἦταν τὸ μόνο κακὸ πού τοὺς ἔκνε γιὰ νὰ τὸν πειράζουνε καὶ νὰ τὸν κκομιλοῦνε καὶ τὰ μικρὰ ἀκόμα τὸ φτωχὸ τὸ γαλατᾶ. Ὅμως ἐκεῖνος τὰ ὑπόφερνε ὄλα χωρὶς ποτές του νὰ παραπονεθῇ, οὔτε ν' ἀπαντήσῃ ποτές σ' ὄσα στρυμώλογα τοῦ ρίχανε γιὰ νὰ γελάσουνε τάχα.

Ἐτσι μιὰ βραδυά, περνώντας ὁ Μῆτσος, ὕστερ' ἀπ' ἓνα δυὸ μικροφούνια πῶκανε, ὄξω ἀπὸ μιὰ ταβέρνα τοῦ νησιοῦ, κοντοστάθηκε δυὸ στιγμὲς κ' ὕστερα ἔχωσε τὸ ξεμάλλιτρο του τὸ κεφάλι μεσ' ἀπ' τὸ ἀνοιγμα πού ἄφινε τὸ σπασμένο τζάμι τῆς πόρτας νὰ δῆ τὴν ὄρα πῶδειχνε στὸν τοῖχο τῆς ταβέρνας τὸ ρολοῖ.

Τὰ παιδιὰ πού πίνανε τὸν ἀντιληφτήκανε.

— Νὰ τ' ἀγρίμι . . . φώναξ' ἓνας ἀρίνοντας τὸ ποτήρι του.

Ὅλοι τους τότες γελάσανε κακέντρεχα, οἱ πότεροι γιὰτὶ οἱ ἄλλοι γελάσανε καὶ τὸ γέλιο κείνο ἀντήχησε ὡς ὄξω στὸ λασπωμένο λιθόστρωτο. Ὁ γαλατᾶς ἔρυγε μὲ σκυμμένο κεφάλι καὶ τὸ γέλιο πῶδωσε μιὰ κινούρια ὄρεξη στῆς ταβέρνας τοὺς θυμῶνες γύρισε σὲ τραγοῦδι.

Ἀπὸ τότες τὸ Μῆτσο δὲν ὄν καλοῦσανε μὲ τὸνομα του· ἐκείνης τῆς βραδυᾶς τὸ περιστατικὸ — ξένη ἔννοια — εἶχε μαθευτῆ τὴν ἄλλη μέρα κι' ὄλα σ' ὄλο τὸ νησί.

Κι' ὄμως οὔτε ἀγγίξε κανέναν ὁ Μῆτσος. Τὸ χειμῶνα, ἀφοῦ μοίραζε τὸ γάλα κ' ὕστερα γυρνοῦσε στὸ φτωχικό του, καὶ καὶ, τὲς πότερες φορές, κουρασμένος ἀπ' τὸν πολὺ τὸ δρόμο, καθότανε στὸ σκαμνὶ του, ἔπαιρνε τὸ μικρὸ τὸ μαγκάλι, πού θριγκότανε γιὰ ζετταπὶ· μέτρε στὴν ἀνεμωδερούμενη καλύβα ἀνάμεσά στὰ σκέλια του καὶ σκαλιζοντας μὲ τὴ σκουριασμένη τὴ μασὶὰ τὰ κάρβουνα καὶ τίς στάχτες, ἔπερτε σὲ συλλογὴ ὄρες.

Καμμιά φορὰ πήγαινε στὸ παράθυρο μπρὸς καὶ τότες, ἀμίλητος κι' ἀσάλευτος ὄρες καὶ ὄρα, κύτταζε ὄξω κύτταζε τοῦ ὄρημα τίς ὄρμες πού δειχνοῦντανε στὰ δέντρα, στῶν κλαδιῶν τὸ λύγισμα τῶν γυμνῶν, τὸ χιόνι πῶπερτε καὶ τᾶσπριζε ὄλα, τὴ θάλασσα μακρὰ ἀσπρόμαυρη ἀπ' τὸ κκὸ τῆς καὶ ξεχνιότανε παράξενα ὁ Μῆτσος.

Πότε πάλι ἔπαιρνε κανένα ξύλο καὶ μὲ τὸ μαχαίρι, συλλοισμένος πάντα, τὸ πελεκοῦσε, τὸ πελεκοῦσε πὼς κάτι τάχα θὰ κάνῃ, ὡς πού δὲν ἔμνησκε τίποτε στὸ χέρι του.

Κ' ἡ μάνα του τὸν ἔβλεπε καὶ θαρρεῖς τῆς ἔμελλε.

— Ἄμε στὸ χωριὸ λιγάκι, τοῦλεγε συχνά.

Μιλιά ἐκεῖνος.

— Ἄντε πήγαινε . . . Βρίσκεις κανέναν ἄνθρωπο, λὲς δυὸ λόγια.

— Δὲ θέλω μὲ σκοτίζεις, τῆς φώναζε στὸ τέλος.

Μιὰ Κυριακὴ πάλι ἡ μάνα του θέλησε νὰ τὸν στείλῃ στὴν ἐκκλησιὰ ἐκεῖ πού ὁ Μῆτσος ἀπ' τὸν κκερὸ πού ὁ πατέρας του πέθανε δὲν εἶχε πατήσαι.

— Πᾶνε καὶ μιὰ μέρα στὴν ἐκκλησιὰ μπρὸς Μῆτσο, ἐσὺ ὄλοτελ : ξεκκλησιάζεσαι. Πὼς θὲς ὕστερα νὰ προκόψῃς ;

— Θὰ προκόψω κ' ὕστερα, τῆς εἶπε χωρὶς νὰ τὴν κυττάξῃ . . . Ἐκεῖνος πήγαινε νηστικός. Ἄναβε καὶ κεριά . . .

Γιὰ τὸν πατέρα του. Κι' ἀνακάτεψε τὴ φωτιὰ δυνατὰ, ὡς πού τὸ μαγ-

γάλι τὸ σάτσινο κόνισε. Ἡ ἄρρωστη ἢ γρηῃ ἀνατρίχιασε ἄθελα κ' ἔκανε τὸ σταυρὸ τῆς· πρώτη φορὰ πού ἄκουε αὐτὰ τὰ λόγια καὶ μάλιστα ἀπ' τὸ παιδί τῆς. Τρόμαξε θαρρεῖς.

Ὁ Μῆτσος τὸ κατάλαβε καὶ σάνα κι' ὁ ἴδιος νὰ μετάνοιωσε γιὰ ὅσα ἔστωμίσε, σηκώθηκε ἀπ' τὸ ψάθινο τὸ σκαμνὶ πού καθότανε, πῆγε κοντὰ στὸ στῶμα κ' ἰδέθηκε τὰ σπρόμαλλο κεφάλι τῆς γρηῃς.

— Σὲ χωράτεια μανοῦλα μου, τῆς εἶπε.

Ἦς ἔμελλε τῆς γρηῃς πού τὸν ἔδλεπε ἔτσι. Γι' αὐτὸ θαρρεῖς κι' ὁ Μῆτσος ἄφινε τὸ μαγγάλι πολλές φορές καὶ χωρὶς νᾶχη στὴ μίντρα δουλειὰ πῆγαινε κι' ὦρες δούλευε κειπέρα μέσα. Ἰσιωνε καμμιά τούμπα καταῆς, ἔσκαβε αὐλάκια, ἀλλάζε τὴ θέση κάποιου παλουκιού, ξεκάρφωνε, ξανακάρφωνε κανένα σανίδι, χαλνοῦσε κάτι, τῶσιαζε καὶ πότε πότε τὰ χέρια του πῶρχουνταν καὶ παγώνανε ἀπ' τὸ κρύο, τὰ κολνοῦσε στῆς ἀγελάδας τὸ κορμὶ ἀπάνου πού ἄχνιζε, νὰ ζεσταθοῦνε.

Τὸ καλοκαίρι πάλι, ὕστερ' ἀπ' τὴ δουλειὰ, ἔβγαζε ἀπ' τὴ μάντρα τὶς δυὸ ἀγελάδες, πού τοῦ εἶχε ἀφήσει γιὰ κληρονομιά ὁ πατέρας του μαζὶ μὲ τὴν καλύβα κ' ἕνα σκουριασμένο τουφέκι, τὶς βοσκοῦσε γιὰ δυὸ—τρὶς ὦρες κ' ὕστερα ἔπαιρνε τὰ θουνά. Ἐκεῖ δὲ θρισκότανε κανεὶς νὰ τὸν πειράξη τὸ Μῆτσο.

Πῆγαινε γιὰ ξερόκλαδα, καμμιά φορὰ γιὰ θροῦδες καὶ γιὰ ραδίκια κι' ἀνεβοκατέβαινε πλαγιὰς πού κανέναν μέσα στὸ νησί δὲν τὶς εἶξερε, χωνότανε σὲ ρουμάνια ὅπου ὡς τότε κανέναν δὲν εἶχε πατήσει, ἔστρώπωνε καινούρια μονοπάτια καὶ ξεκουραζότανε σὲ βράχους πού τοὺς χαιρόνταν ὁ ἀέρας μονάχα καὶ τὰ θαλασσοπούλια. Καὶ πάνω σὲ κείνους τοὺς θεόρατους ὄβραχους τοὺς συμμένους ἐπίτηδες θαρρεῖς γιὰ νὰ μετροῦνε τὶς ρυθμικὲς ἀνάσες τῆς θάλασσας ὁ Μῆτσος ἄφινε κι' ἀπὸ καμμιά φορὰ τὸν ἔπαιρνε ὁ ὕπνος.

Ἄργα καὶ πού τραβοῦσε καὶ στοῦ μπράμπα Θάνου τὸ μπαξέ. Καὶ κεῖ δὲ θρισκότανε κανεὶς καὶ τὸν πειράξη τὸ Μῆτσο. Ὁ γέρος ἀποτραδηγμένος ἀπ' τὸν κόσμον, φτωχούλης καὶ καλόψυχος, μόνος του πολεμοῦσε ἀπ' τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ. Κι' ὁ Μῆτσος, πὲς γιὰ νὰ περάσῃ τὸν καιρὸ, πὲς ἀπὸ συμπόνιο, πῆγαινε κι' ὦρες μέσα στὸ μπαξέ σκοτονότανε. Ἐπαιρνε τὴν ἀξίνα νὰ σκάψῃ καὶ δὲ στεκότανε τὸν ὕδρον νὰ σκουπίσῃ.

— Φτάνει μπρὲ γιέ μου. Μῆτσο! τοῦ φώναζε ἀπὸ μακριὰ ὁ γέρος.

Δὲν ἄκουγε κείνος. Μάλιστα καὶ τὸ κάτι τὶς ἀπ' τὸ μπαξέ πού τοῦδινε τὸ βράδυ γιὰ τὸν κόπο του ὁ μπράμπα Θάνος, μέσα σ' ἕνα καλάθι, ἀκόμη καὶ κείνο ὁ Μῆτσος δὲν τῶπερνε μὲ κανέναν τρόπο. Ἐξὸν νὰ εἶτανε σῦκα πῶξερε πὼς ἢ μάννα του τάγαπούσε.

Ἄλλες φορές, τὶς μέρες πού δὲν ἔκκινε πολλὴ ζέση, ἔπαιρνε στὸν ὦμον τὸ παλῆδ δίκνονο τοῦ πατέρα του κι' ἀνεβοκατεβαίνοντας ὦρες, ἀλάκκινε τὰ θουνά μὲ τὶς μυτερὲς πέτρες καὶ τὰ ξερὰ χαμόκλαδα, γύρευε μ' ἐπιμονὴ παράξενη τ' ἀνύπαρχο κυνήγι, ἀδιαφορόντας ἂν πότε πότε ἄφινε κι' ἀπὸ κανένα

κομμάτι ἀπ' τὰ μπαλωμένα του ρούχα πάνου στὰ τσαλιὰ πού τοῦ φράζανε τὸ δρόμον, ἢ ἂν μάτωνε τὰ ροζιασμένα του χέρια. Καὶ τὸ βράδυ, μόλις ἔβγαινε τὸ πρῶτο ἄστρο, ἀποκαμωμένος πιά ἀπ' τὴν κούραση, γυρνοῦσε στὴν καλύβα του, ἔπαιρνε ἀπ' τὸ σαρακωμένο ἀρμαριῆνα κομμάτι ψωμί, λίγο προσφάγι, λίγο κρύο νερὸ ἀπ' ἕνα χωματένιο σταμνί, τέλειωνε τὸ βραδυνὸ του κ' ὕστερα νωρὶς νωρὶς ἔπεφτε στὸν ὕπνον γιὰ νὰ ξυπνήσῃ ἀπ' τὰ χαράματα τὴν ἄλλη μέρα.

Κάτου στὸ χωριό, στὸ πιὸ στενὸ δρομάκι τοῦ νησιοῦ, σ' ἕνα διόροφο σπίτι ξύλινο καθότανε ἡ Βασιῶ ἢ κομπολογοῦ, ἢ ζωτικομάνα τοῦ Διάσελου πῶβλεπε γιὰ τὴν ἀγάπη καὶ γιὰ τὴν ἔχτρα, γιὰ τὴ ζωὴ καὶ γιὰ τὸ θάνατον, πού μάντεβε καὶ ξόρκιζε τὸ μάτιασμα.

Καθισμένη ὅλημερίς σ' ἕνα χαμηλὸ σοφᾶ, μὲ μιά ἀρμαθιὰ μαῦρα τριμένα κομπολόγια στὸ χέρι, πρόλεγε «τὴν καλὴ τους τύχη» σὲ πολλοὺς μέσα στὸ νησί κάθε μέρα κάμνοντας στὸ μεταξὺ ἐκείνη τὴ δικιά της, τὰ γροσσάκια, πού τῆς ρίχνανε στὴν ποδιά γι' ἀντιμίστη στ' ἀσυνάρτητα λόγια τῆς, κομποδέοντες τα σφιχτά. Ποτέ τῆς ἡ κόνα Βασιῶ δὲν ἄφινε σὲ κάθε πλευρῶμ νὰ μὴ θάλλῃ τὰ ματογιάλια τῆς, κάτι ματογιάλια γύρω σπασμένα καὶ θολὰ σὰν τὰ μαντέματα τῆς γρηῃς, ἀπὸ φόβον μὴ κανένα ἀπ' τὰ γροσσάκια πού τῆς δίνανε τύχαινε τρυπημένον γιὰ κάλπικον. Γύρευε νὰ καλοπλευρωθῇ ἢ γρηῃ μάνταινα.

Τὶ τάχα κι' ἄ δὲν ἔλεγε ἀλήθειες, μὴ δὲν πουλοῦσε ἕνα σωρὸ ἐλπίδες ἀλογάριστα;

Μιά τῆς ἐλπίδα ὅμως — τὰ νειάτα μέσα στὸ νησί καὶ μὸ τὸ εἶχανε — δὲν τὴν πουλοῦσε ἢ κόνα Βασιῶ. Κανένα πουγγὶ μέσα στὸ νησί δὲν εἶτανε ἀξίον νὰ τῆς τὴν πάρῃ. Τῆς ἀκριβοκόστιζε τῆς γρηῃς. Ἡ μακρυὴ τῆς ἢ ἀνεψιά ἢ Ἀγγέλω τοῦ Γιάνναρου ἢ πεντάμορφη κ' ἢ πεντάρφανη πού ἀνάλαβε ἢ γρηῃ ἢ μάνταινα, χρόνια τόρα, ἐκείνη νὰ τὴ μεγαλώσῃ γιὰτὶ «ἐκείνη σὰ μάννα τὴν πόνεσε», πού ὀρκίστηκε ὅπως ὅπως ἐκείνη νὰ τὴν ἀναθρέψῃ γιὰτὶ «δὲν τὸ πῆγαινε ἢ καρδιά τῆς κορίτσι πρᾶμα νὰ τ' ἀφίσῃ στὰ χέρια τοῦ τυχῶν».

Τόρα ὅσον γιὰ κείνον, πού τὴν ἔστειλε νὰ μάθῃ ράψιμον, πού εἶχε σκοπὸ ἄμα μάθῃ ἢ Ἀγγέλω κ' ὕστερα, νὰ κατεβοῦνε μαζὺ στὴν Πόλη γιὰ πάντα ἐκεῖ πού αὐτὴ ἢ δουλειὰ ἔχει πέραση, αὐτὸ ὕστερα, ὅπως ἔλεγε, τὸ σκέφτηκε ἢ κόνα Βασιῶ.

Ἦστερα, «ὅταν γιὰ τὴν τύχη τοῦ κοριτσιοῦ ὀρμισκίεφτηκε.»

Ὅπως καὶ νᾶνε ἢ Ἀγγέλω λίγον καιρὸ ἀπ' τὸ ὀρφάνημα τῆς κ' ὕστερα ἄρχισε τὸ ξενοδούλεμα σὲ κάποια παλιὰ γνώριμη τῆς θειᾶς τῆς στὴν Πόλη κι' ὡς τὰ δεκάξῃ ἢ ἀνεψιά τῆς μάνταινας, μὲ τὴν ὀμορφιὰ πού σάστιζε, χειμῶνα καλοκαίρι ἔμενε κεῖ πού βρίσκονταν τὰ μεγάλα σπίτια μὲ τὶς πολλὰς ἀμαρτίες.

Ἦστερα, ἄμα ἄρχισε νὰ θγάζῃ κι' αὐτὴ λίγους παράδες, τότες ἀποφασίστηκε κάθε χρόνο μόλις μπαίνει ἢ ἀνοιξὴ νᾶρχεται γιὰ ἀλλαγὴ ἀέρα κοντὰ

στή θειά της στο νησί για να μένει ως τον έρχόμενο χειμώνα όταν θα γυρνούσε πάλι να πιώσει τάτσαλένιο το βελόνι που θα της έγερνε ξανά τάπαλό σφιχτό της το κορμί, τ'απάρθενο άκόμα στ'ατλάζια πάνω και στα μεταξωτά.

II

Μια Μαρτιάτικη μέρα ο Μήτσος πήρε όπως πάντα τα γκιουγιούμια στον ώμο και κατέβηκε στο χωριό να μοιράσει γάλα.

Ήτανε στεναχωρημένος ο Μήτσος. Είχε όνειρευτεί τον πατέρα του τον τρελλό. Τόν είδε λέει, νύχτα μέσα σε μια κάμαρα με σιδερόφραχτα παράθυρα, ντουβάρια μουχλιασμένα και με φως χλωμό, κατάχλωμο Τάξούριστά του μάγουλα ήτανε ρουφηγμένα, ή όψη του, όψη πεθαμένου και τα μαλλιά του μακρὰ κι' άχτένιστα. Ένας ιδρώς κομπιασμένος καθότανε στο πρόσωπό του και το κορμί του το σκέπαζε ένα μακρὸ σάβανο άσπρο.

Είτανε σκοτεινά κι' ο τόπος άγνωρος κι' άχρος γύρω.

Το φεγγάρι, σοβαρό κι' άγέλαστο έδγαινε άργά και πούπισ' απ' τα μουντά τα σύννεφα, άσπροφύτιζε παράξενα τον τρελλό κι' ο τρελλός το κύτταζε, το κύτταζε λυπητερά, μάτια κάρφωνε κλαμένα νόμιζες, στον άχροπύρινο δίσκο και πάσκιζε να γελάσει.

Ο Μήτσος έρχότανε τάχα απ' ένα μέρος μακρυνό, πολὺ μακρυνό. Στή μέση του δρόμου στάθηκε για ξεκούραση και γύρισε το κεφάλι του πίσω και κύτταξε το δρόμο που είχε κάνει. Τόν είδε, λέει, γιομάτο πέτρες κι' άγκάθια. Συλλογίστηκε για παραπέρα τότες και σήκωσε άθελα τα μάτια του στο θαμπόφωτο φεγγάρι πώθγαινε κείνη τή στιγμή πίσ' απ' τα βροχογιόματα σύννεφα. Του φάνηκε ένα χαλάφρωμα πώς έννοιωσε.

Ξαναχάθηκε το φεγγάρι ύστερα κι' ο Μήτσος τή στιγμή που ξαναγύρισε απ' τ'άλλο μέρος, αντικρύζοντας πάλι τον τρελλό μέσα στη σιδερόφραχτη κάμαρα, καρδιοχτύπησε. Αύτη τή φορά τον είδε, λέει, με το κεφάλι άκουμπισμένο στα κρύα σίδερα του παραθυριού, γνέροντάς τονε με το σκελετωμένο του χέρι να ζυγώσει.

Ένα δυνατό σύγκρου τον έκανε το Μήτσο να ξυπνήσει. Ίδρος κρύος τον περεχαῖσε.

Φοβισμένος κύτταξε γύρω του θέλοντας να βεβαιωθεί πώς είτανε όνειρο, τινάχτηκε απ' το βολιασμένο του στρώμα κατόπι και πήγε, άρμεξε τις άγελάδες του, ήπιε για πρωινό λίγο άδραστο γάλα και ύστερα, ξώρας αύτη τή μέρα, άφου πρόβαλ' ο ήλιος κ' ύστερα, δροσκελίζοντας άργά άργά το μονάτι κατέβηκε στο χωριό.

(Έχει συνέχεια)

M. ΚΟΥΝΕΛΑΚΗΣ

Ο ΧΟΡΟΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

XVII.

Preludio.

Πάρε το μαγεμένο σου δοξάρι
Τεχνίτη δυνατὲ τῆς Ἀρμονίας,
Καὶ κάμε στους καημούς μιᾶς νυκτωδίας
Νὰ κλάψη ταύγουσιάτικο φεγγάρι.
Στὰ σκότη μιᾶς βουβῆς ἀπελπισίας
— Δίχως ἐλπίδας ποθητὸ λυχνάρι —
Χῦσε σὰ φῶς τῆς Ἐμπνευσης τῆ χάρι,
Μὲ τούς γλυκούς ρυθμούς μιᾶς μελωδίας.
Στὸ φεγγαρολουσμένο παραμῦθι
Νὰ μὲ ποίση τὸ νερό σου ὦ λήθη,
Ποὺ μάταια στὸ θόρυβο καλοῦσα.
Στῆς λίμνης νὰ ροδίση τὰ κρογιάλι
Μὲ νοῦφαρα θλιμένα στὸ κεφάλι,
— Χλωμὴ Ὀφηλία — ἡ ξεχασμένη μουσα.

XXI.

Ἀλχημοστῆς

Στὰ βάθη κάποιας κρύπτης γοιθικῆς
Μὲ φουσερὸ στὰ ροζωμένα χέρια,
Θωρῶ τὰ γαλανὰ τὰ καλοκαίρια
Στὴ λάμψη κάποιας φλόγας μαγικῆς.
Κι' ὁ πόθος στὴ ψυχὴ μου ὁ γλυκὸς
Ἄνθ' ἔχει μὲ τὴ θέληση μου ἀκέρηα:
Νὰ σβύσω τῶν καημῶν τὰ νεκροκέρια
Στὰ ρόδα μιᾶς χαρᾶς θριαμβικῆς.
Ἀπόμακρων ὀνείρων Πραξιτέλης
Τι κι' ἂν ἄργά θαρθῆ νὰ μὲ σαρκάση
Σαρδώνεια ταπεινὸς Μεφιστοφέλης;
Θαρθῆ καιρὸς — βροντᾶς περγαμηνῆ —
Ἔνα πρωὶ στὸν κόσμο νὰ γελάση,
Ποὺ μάλαμα κι' ἡ πέτρα θὰ γενῆ.

XXXIV

(Χαρισμένο στο άρρωστο παιδί)

Τῶν μάταιων πόθων ἢ κρυφὴ πλυμύρα,
—Μιᾶς φλογισμένης δίψας ὁ καημὸς —
Μαρμαρωμένος ἄσπρος σκοτωμὸς
Στὴ ξέθωρη τοῦ χείλου σου πορφύρα.
Ἄργα μιὰ ὀρφικὴ στενάζει λύρα
Στὰ μάτια σου καὶ δέρνεται ὁ χαμὸς. . .
Ἄμποτε ὁ ἀσυλλόγιστος θυμὸς
Ν' ἀνοίξῃ σου τὴ σφαλισμένη θύρα.
Τότε σὲ μιᾶς χρυσῆς στιγμῆς τὰ μάκρη
Θὰ σοῦ στεγνώσῃ τὸ αἰώνιο δάκρυ
Στὸ ριζικό σου πίστη μιὰ Λαῖς,
Καὶ δίχως νὰ μὲ δῆς ἢ νὰ μοῦ κλάψῃς
Στὸ ἱστόρημα τῆς μαύρης σου ζωῆς,
Τὸ φωτεινὸ ἐπίλογο θὰ γράψῃς.

XXXVI

Οἱ κάμποι τὸ καλοκαῖρι.

Τῶν βραδυνῶν τῶν κάμπων ἔπρασινάδα
Μὲ ἄστρα χλωμὰ θλιμένες ἀνεμῶνες,
Καὶ κάπου-κάπου — ξαφνικὴ λαμπράδα —
Ἡλιανθῶν θαμπόχρυσες κορῶνες.
Τὸ σάλεμα σου τῆς καρδιάς γλυκάδα
Ἄνοιξης μῦθος σιουὸς πικροὺς χειμῶνες,
Σάμπως τρελλοῦ κισσοῦ περιλοκάδα
Σὲ μαυρισμένες δωρικὲς κολῶνες.
Ἐκεί ποῦ φρίσσει κάθε σου λουλοῦδι
Μὲ μιᾶς ζωῆς ἀπόκρυφης τὰ ρίγη,
Τῶν πόθων μου ξυπνὰ τὸ θείο τραγοῦδι
Κι' ἐνῶ ἤχᾳ τὸ θρυλλικὸ δοξάρι,
Ὅμοια μὲ ρόδο ἢ ψυχὴ μου ἀνοίγει
Νὰ πιῇ τὸ φῶς σου ἀπόμακρο φεγγάρι.

ΖΩΗΣ ΟΝΕΙΡΑ

Χαρισμένο τοῦ Γιώργου Ροντάκη.

Ἄδερφέ Γιώργο.

Πρὶν λίγες μέρες καθισμένος στὸ γραφεῖο μου πῆρα ἓνα χοντρὸ φύκελλο.
Τὸν ἔνοιξα. Ἦταν ἀπὸ τὸ φίλο μας Εὐγένη Πολίτη. Τὸν θυμάσαι τὸ δυ-
στυχισμένο; Πόσα χρόνια εἶχα νὰ μάθω γι αὐτόν.

Μ' ἔγραφε τὴν ἱστορία του. Τὴν διάβασα. Σοῦ τὴν στέλνω νὰ τὴν
μάθεις καὶ σὺ ποῦ τὸν ἀγαποῦσες.

Δικός σου

Α. Γ.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Ὁ θεῖος μου ὁ Μιχαλάκης γιὰ νὰ ξεκουραστῆ ἀπ' τὶς διάφορες, ἄτυχες
τὸ πιὸ συχνὸ ἐμπορικὲς ἐπιχειρήσεις του, δούλευε τὸ καλοκαῖρι στ' ἀμπέλι του
ἀψηφῶντας μὲ γενναιότητα τὶς δυσκολίες ποῦ τοῦ ἔφερνε τὸ κουτσό του
ποδάρι. Τὸ γινώριζα τόσο καλὰ καὶ τ' ἀγαποῦσα τ' ἀμπέλι αὐτό, ὅπου περ-
νοῦσα εὐτυχισμένες καλοκαιριάτικες μέρες ἀπ' ὅτου ὀρφνεμένος ἀπὸ γονιοὺς
ζοῦσα μαζὺ μ' ἐκείνον, ποῦ αἰσθάνθηκα μιὰ κατάβαθην εὐχαρίστηση λὲς καὶ
ἦταν νὰ ξανκιδῶ κάποιον πολυαγαπημένον ἄνθρωπο, ὅταν, τὸ σαββατιέτικο
ἐκεῖνο ἀπομεσήμερο τῆς ἀρχῆς τοῦ Ἰουλίου ποῦ γυρνοῦσα στὴν Πόλη, ὕστερα
ἀπὸ τριῶν χρόνων ἀπουσία, ὁ θεῖος μου μοῦ εἶπε πῶς θὰ τρώγαμε τὸ αὐρια-
νὸ μεσημεριάτικο μας στ' ἀμπέλι.

Ἦμουν τότε τελειόφοιτος τῆς νομικῆς κι' ἔκλεινα τὰ εἴκοσι τρία μου
χρόνια. Στὴ σχολὴ αὐτὴ εἶχα γραφτεῖ χωρὶς καμμιά ξεχωριστὴ κλίση, μὰ
μόνο γιὰ νὰ μὴν ἀντισταθῶ στὴν ἐπιθυμία τοῦ θεῖου μου ποῦ ἐκθειάζοντάς
μου μὲ ζωηρὰ χρώματα τὰ καλὰ καὶ τὰ κέρδη τῆς δικηγορικῆς δὲ μοῦ
ἔκρυπτε καὶ τὸ δικό του ἰδιαίτερο πόθον ἀποκτήσει σ' ἐμένα ἓνα καὶ πιστὸ τίμιο
σύμβουλο, κάποιον τέλος πάντων ποῦ θὰ μπορούσε νὰ σώσει τὸ κατὰστημά
μας ἀπὸ τὴν ἀτελειώτη ἐκείνη ἐρμαθειὰ τῶν ὀφειλετῶν, ὅπου στὸ τέλος τοῦ
κάθε χρόνου ὁ γραμματικὸς τοὺς περνοῦσε σὲ νέκ σελίδα τοῦ Καθολικοῦ μὲ
τὸν ἐμφαντικὸ τίτλο «Χρεῶσται διάφοροι (ἐπισφαλεῖς) εἰς νέον».

Μ' ἀνυπομονησία λοιπὸν περίμενα νὰ ξημερώσει κι' ἀπὸ ψυχῆς χάρηκα
τῶαν, κατόπι ἀπὸ τὴν ἀπόλυση τῆς ἐκκλησίας, ὅπου ἀπὸ τὸν ὄρθρο μὲ εἶχε
φέρει ὁ θεῖος μου χωρὶς τίποτα νὰ μ' ἀφίσει νὰ φάω, ἀφοῦ ἤπιαμε τὸν καφέ

μας, τόν άκουσα νά διατάζει νά τοϋ έτοιμάσουν τó γαϊδοϋρι του. Ξεκινήσαμε έκείνος καβαλλάρης χτυπώντας με τή βέργα τó ζωο κ' έγώ πεζός στό πλάι του μισοτρέχοντας. Μισή ώρα δρόμος από μονοπάτια χωρισμένα ανάμεσα σέ μπουστάνια και σέ μπαξέδες κι' είχαμε φτάσει. Ένα δυνατό χτυποκάρδι μέ συνεπήρε στό αντίκρισμα όλων εκείνων τών αγαπημένων κατατοπιών, όπου τó καθένα τους έκλεινε κι' από ένα κομμάτι τής ζωής μου. Λαχταρούσα νά τά κυττάξω, νά τά ξετάσω, νά τά χαρεί ένα ένα ή καρδιά μου κι' έτσι, όταν ó θεϊός μου καταπαίστηκε ένα σωρό δουλιές για τó έτοιμασμα τοϋ φαγητοϋ, έφυγα για νά πλανηθώ μόνος μέσα στα πιο απόμακρα μονοπάτια τοϋ άμπελιού. Περπάτησα και παρατήρησα μ' αγάπη τά κλήματα. Άλήθεια τί όμορφα πού ήταν! Περιποιημένα και γερά φυτεμένα όλα και κλαδεμένα στη γέμιση άπάνω τοϋ φεγγαριού. Γύρισα κατά τις άπιδιές και τις ροδακινιές με τά λυγιστά κλαδιά τους άπ τά φρούτα.

Τις κύτταξα τώρα πάλι και τις ξαναγνώριζα μιá μιá, τόσο καλά πού θα μπορούσα νά ειπώ τί λογής καρπό και πόσες όκάδες μάς έδινε ή καθεμιά τους. Έστερα στάθηκα νά ξεκουραστώ στη διαλεχτή από κάτω εκείνη καστανιά, πού πριν από πολλά χρόνια φιντάνι καθώς έλεγε ó θεϊός μου τοϋ τήν είχαν στείλει από τήν Προϋσα.

Πότες νύχτες τοϋ Άπριλη δέν είχα ξενυκτίσει εκεί άκούοντας τó λάλημα τοϋ άηδονιού. Τό παρακολουθούσα με λαχτάρα μετρώντας τις μέρες γιατί κρατούσε τόσο λίγο! Από τή μέση τοϋ Άπριλη, ως τις μέρες πού έπιαναν νά ώριμάσουν τά μούρα τών γειτονικών συκαμινιών, ως καθώς ξηγημένο μου τó είχε ó δραγάτης.

Πολλά ώρα περπάτησα έτσι κι' όταν πάλι γύρισα πίσω στο θεϊό μου, με χαρές και καλωσορίσματα με δέχτηκε ή κυρία Έλένη. Μιά περιέργεια τότε άνεκατωμένη και με κάποια ήδονικιά συγκίνηση με κυρίεψε.

Ήταν τάχα εκεί πέρα κι' ή κόρη της ή Δάφνη; Έπιθυμούσα νά ρωτήσω μά σώπασα.

Δέν περίμενα όμως πολύ, γιατί άμέσως τήν είδα κι' αύτη νά ξεπροβάλλει ανάμεσα από τις σειρές τών καϊτιών. Ένα θάμπος χύθηκε στα μάτια μου. Έτσι πού έρχονταν με τó λευκό της τó φουστάνι, τήν άσπρη της όμπρέλλα, τά παπουτσάκια της τά κάτασπρα, μου φάνηκε σαν κάποια νεράιδα κατοικήτρια τών δέντρων. Στα χέρια της κρατούσε ένα πιάτο γεμάτο άπ' τά μεγάλα εκείνα καϊσιά τά μοσκομύριστα.

Μόλις τήν αντίκρισα και παρατήρησα πώς τά μεγάλα της καστανά μάτια έπεσαν πρώτα πρώτα άπάνω μου. Πλησίασε θαρρετή και μ' έδωκε τó χέρι... Σχεδόν είχε πιά μεσημεριάσει και τó τραπέζι ήταν έτοιμο. Ο θεϊός μου ήπιε τότε για όρεχτικό ένα ποτηράκι μαστίχα και γέμισε κι' ένα άλλο για μένα. Έστερα μου 'δωσε τσιγάρο. Πρώτη φορά έπινα μαστίχα και κάπνιζα μπρός του. Πού όμως μπορούσα νά συλλογιστώ έγώ, πιοτό τήν ώρα εκείνη και κάπνισμα; Η προσοχή μου όλόκληρη συγκεντρώνονταν σ -

νω στη Δάφνη, πού άλαφροπερπάτητη και λιγιστή διάβαινε άπό πλάι μου. Άρχισε τó τραπέζι. Μηχανικά τσίμπισα δυό θούκες άπ' τά μπαρμπούνια και τά παγούρια, πού τó ίδιο πρωί ψαρεμένα δώρο μου τά είχε στείλει ó φίλος μου ó ψαράς ó μπάρμπα Δοξάκης ó Άνερούσης. Άφηρημένος έβλεπα πώς ó θεϊός μου είχε άφίσει πιά τή μαστίχα κι' έπινε τώρα κρασί μισχάτο.

Σάν όση έρχονταν στ' αύτιά μου οι διαταγές, τά λόγια του και τά θαυμαστικά του ξεφωνήματα για τó γλυκό κελάιδισμα κάποιας καρδερίνας πού κρεμασμένη αντίκρυ στον πλάτανο μέσα στο κλουδί της τήν δοκίμαζε νά τήν αγοράσει για κράχτη.

Στόν έαυτό μου ήρθα άπότομα άπάνω στα φρούτα, όταν ανάμεσα στη ζάλη μου είδα τή Δάφνη νά διαλέγει τά πιο μελιστάλαχτα καϊσιά, από κείνα πού ή ίδια είχε κόψει και νά τά βάζει στο πιάτο μου. Πήρα κι' έφαγα. Γέμισε τó στόμα μου από εύωδιά και μόσκο. Νά ήταν τάχα τó άρωμα τοϋ διαλεχτοϋ φρούτου ή τó άγγιγμα τών χεριών της! Έστερα ούτε προσοχή έδωκα πιά σ' άλλα έπωρικá έπου σώριασε ή κυρία Έλένη στο πιάτο μου.

Τό φαί τελείωσε, ó ύπηρέτης σέρβιρε τόν καφέ κι' έφερε τó ναργιλέ τοϋ θεϊού μου. Τόν άκούμπησε άπάνω στο τραπέζι και τοϋ 'δωσε τó μαρκοϋτσι στο χέρι. Η κυρία Έλένη σηκώθηκε τότες ενώ ή Δάφνη ξακολούθησε νά κάθεται αντίκρυ μου. Κάμποση ώρα σιωπή βασιλεύσε άναμεταξύ μας. Προσπονήθηκα πώς παρατηρούσα μιá τους ξαπλωμένους κάμπους, και μιá τή μακρυνή θάλασσα. Ο θεϊός μου άρχισε τώρα νά τραβά πιο άκανόνιστα τόν ναργιλέ του, ενώ τά ματόφυλλά του κατέβαιναν νυσταγμένα.

—Ευγένη, μου χαμηλομίλησε τότες ή Δάφνη άφού βεβιώθηκε πώς εκείνος είχε βυθιστεί πιά καθιστός στο μεσημερινό του ύπνο, Εδγένη, έσύ πιά τόσο καιρό μακριά μας θα ξεχάσεις χωρίς άλλο τήν Πόλη.

Άπόρησα. Μου μιλούσε με τó ιδιοέκεινο παλιό θάρρος αν νά είμασταν τά πρωτινά εκείνα παιδιά πριν χρόνια.

—Έγώ; άπάντησα κυττάζοντάς τήν κατάματα, νά ξεχάσω τήν Πόλη; πώς μπορώ ποτέ μου έγώ νά τήν ξεχάσω. Και μ' έρχονταν στα χείλια νά τής φωνάξω. —Έγώ νά ξεχάσω τή χώρα πού βρίσκεσαι έσύ αγαπημένη μου Δαρνούλα.

—Έ, όσοι φεύγουν μακριά ξεχνούν τόσο γρήγορα.

Κουνούσε τó κεφάλι μ' άμφιβολία.

—Μ' άδικάς. Πώς έγώ νά ξεχάσω ποτέ μου τις χαρές και τις λύπες τής πατρίδας, τους αγαπημένους μου όλους πού τόσο τους ζω λαχταρίσει.

—Ναι τις χαρές και τις λύπες...

Ήμουν έτοιμος νά ξεχύσω σέ φλογερά λόγια τά αισθήματα πού με σ' έπαίρναν τήν ώρα εκείνη, όταν μιá άπότομη κίνηση τοϋ κοιμισμένου μου

έκοψε την όμιλία. Έκείνη δέν ταραχόθηκε και ξακολούθησε νά μέ κυττάζει στα μάτια. Άξαφνα σηκώθηκε.

— Πάω νά βρω τή μητέρα είπε κι' έφυγε πεταχτή.

Άκούμπησα τότε τό κεφάλι στην παλάμη, στηρίχθηκα στό τραπέζι κι' έπεσα σέ θύμησες παλιές κι' εύτυχισμένες, ένώ ό θεός μου πού είχε μισο ξυπνήσει, άφωδιό διάταξε νά τόν φέρουν νέα φωτιά για τόν ναργιλέ του, ξανακοιμήθηκε όλοήσυχος στην καρέκλα του.

*
**

Βράδυασε και γυρίσαμε πίσω στό χωριό. Τραβήχτηκα στην κάμαρα μου. Άδύνατο στάθηκε νά κλείσω μάτι όλη τή νύχτα. Ένοιωθα πάλι πόσο θαθειά ήτανε μέσα μου χωμένη ή Δάφνη και πόσο κάθε ίνα της καρδιάς μου ήταν ποτισμένη μ' εκείνη Κάθισα στό παράθυρο κι' ένώ πέρα τό μσοφέγγαρο κατέβαινε νά χαθεί πίσω άπ' τούς σκοτεινούς κάμπους ή περασμένη μου ζωή μαζί της ξετυλίχθηκε μπρός μου σαν άδραχτι μαλαματένιο.

Τό χειμώνα σπάνια μπορούσαμε ν' άπαντηθούμε. Για καλοκαίρια, τά καλοκαίρια, ήταν ό καιρός μου εύτυχισμένος. Για κείνη τότε μόνο άνάπνεα για κείνη καιούμεν σταλαγματικά σταλαγματικά σαν τή λαμπάδα. Ακόμα έννοιωθα σαν νά ήταν τώρα νά χτυπάει τις αισθήσες μου τό θάμπος πού μέ περικλείσει, όταν παιδί για πρώτη φορά τήν αντίκρισα στην εκκλησία τό πρωινό εκείνο του Χριστού Σωτήρος πού εύλογοσαν τά σταγύλια. Ό θεός μου κάθε χρόνο τά πρόσφερε στην εκκλησία και γι' αυτό άπ' τά χαράγματα τή μέρα εκείνη θρίσκουμον στ' άμπέλι. Γεμίσαμε μαζί με τό δραγάτη ένα μεγάλο θινέτικο πανέρι διαλέγοντας τά καλλίτερα. Με τί άποθυμιά θυμοθυμια και λαχτάρα κύτταζα τις μεγάλες τους ρόγες άπ' όπου έσταζε ακόμα ή νυκτερινή δροσιά! Τά λιμπίζουμον μά πώς νά τολμήσω νά τ' άγγίξω, δέν ήταν ακόμα εύλογημένα. Φέραμε ύστερα τό πανέρι στην εκκλησία. Νωρίς ήταν κι' έψαλνεν ακόμα τόν όρθρο. Βγήκε στην πόρτα και μάς ύποδέχτηκε με χαρά κι' εύχαρίστησες ό μπάρπα Λέος ό έφοροεπίτροπος. Διάταξε νά τά θάλλουν μπρός στην Όραία Πύλη και έπειτα για τιμή με κράτησε πλάγι του στό παγγάρι. Όταν διαβάστηκε στό τέλος ή εύχή με πήρε μαζί νά τά μοιράσωμε στους χριστιανούς πού έβγαιναν.

Άρχισαμε κι' έγώ εδυνα σύμφωνα με τήν παραγγελία του μικρό ή μεγάλο τσαμπι κατά τόν άνθρωπο. Η δουλιά προχωρούσε καλά. Τήν ώρα ίσια ίσια εκείνη αντίκρισα για πρώτη φορά τή Δάφνη νά κατεβαίνει μ' όλο φεγγό πρόσωπο άπ' τό γυναικείο. Ζαλίστηκα. Τά πόδια μου άρχισαν νά τρέμουν. Ύστερα από δυό λεπτά τήν έννοιωσα νά περνά άπό μπροστά μου. Χωρίς τίποτα νά συλλογιττώ άρπαξα άπ' τό πανέρι δυό μεγάλα διαλεχτά τσαμπια και τής τάδωκα. Ένα σκούντηγμα στό πόδι με συνέφερε. Τι κά- νεις; μουμούρισε ό μπάρπα Λέος, έχει τό νοϋ σου. Άλήθεια στα συλλογιακά

μου ήμουν; Έδυνα τά καλλίτερα κομμάτια, τό πανέρι πήγαινε ν' άδειάσει κι' ακόμα δέν είχαν πάρει ούτε οι έπίτροποι ούτε ή Δημογεροντεία.

Κατακοκκίνησα. Τελείωσα όπως όπως τό μοίρασμα κι' έφυγα τρέχοντας. Πήρα τόν πιο μακρυνό δρόμο για νά μπορέσω νά ήσυχάσω τούς λογισμούς μου και νά μη φτάσω ταραγμένος στ' άμπέλι. Όταν μπήκα ό θεός μου έπινε τόν καφέ του, τραβήξα κρυφά και πήγα νά κρυφτώ κάτω από τήν πελώρια καστανιά μας. Έτρεμα μην τυχόν κι' είχε μάθει και κείνος τή ντροπή μου. Πολλή ώρα έμεινα έτσι όλομόναχος. Άξαφνα γυναικείες φωνές χτύπησαν στ' αυτιά μου. Τήν ίδια στιγμή ήρθε κι' ό δραγάτης νά με φωνάζει. Έτρεξα.

Όνειρο ήταν ή τά μάτια μου με γελοούσαν;

Μπροστά μου στέκουνταν τό ίδιο εκείνο πρωινό κορίτσι μαζί με μιάν άσπρόμαλλη κυρία. Ό θεός μου μάς τις σύστησε. Ήταν ή Κα Έλένη Άρι στήρχη με τήν κόρη της τή Δάφνη, συγγενείς μακρυνές μας πού είχαν έρθει πριν λίγες μέρες από τή Σμύρνη. Θα μέναν στό χωριό τό καλοκαίρι και τό χειμώνα θα κατέβαιναν στην Πόλη. Γεμάτος χαρά, τούς έσφιξα τά χέρια.

Άπό τότες άνάτειλαν οι πιο εύτυχισμένοι καιροί της ζωής μου, πού τούς θυμοθυμια άστραφτερούς πάντα και λαμπερούς σαν τούς ήλιους. Τις μέρες μου άρχισα νά τις περνά άχώριστος πιά από τή Δάφνη. Στις μακρυνές όμιλίες μου μαζί της, τήν έμπασα λίγο λίγο στον κόσμο τόν δικό μου και τις εξήγησα όσα μου συνέπερναν τήν ψυχή, της μίλησα για τά βιβλία π' άγαπούσα, της είπα νά τά διαβάσωμε μαζί για ν' άπολάψωμε τήν ίδια εύχαρίστηση και τή γλυκα, τήν γύρισε όλα τά κατατόπια του άμπελιού, της δασκάλεψα τά όνόματα των σταφυλιών, της όνόμασα των ειδών ειδών τά δέντρα και πώς νά ξεχωρίζει τά ήμερα άπ' τ' άγρια. Ύστερα έξω στους κάμπους της έδειξα πού άνθιζαν τά άγρια γαρύφαλλα ή ρίγανη κι' ή φασκομηλιά κι' ακόμα σέ μιάν άπόκρυφη γωνιά θα μπορούσε τά θρει σμέουρα χωρίς νά χει άνάγκη ν' άνεδαίνει τις άπόγερμενες πλαγιές του βουνοϋ. Άξέχαστες, αξέχαστες οι μέρες εκείνες.

Χειμώνιασε από τότε τρεις φορές και τό καλοκαίρι πάλι τήν ξαναβρήκα. Η άγάπη πού είχα νοιώσει από τήν πρώτη στιγμή γι' αυτήν είχε τρανέψει πιά μέσα μου. Έρχουνταν στιγμές πού τό άμπέλι και οι τριγυρνοί κάμποι ήταν στενοί για νά τήν χωρέσουν. Τά φτερά της ήταν μεγάλα κι' ήθελαν πιο πλιατικά έκταση για ν' άνεμίσουν. Παίρνοντας τότε τούς γκρεμούς άνέβαινα στις πλευρές του βουνοϋ πού στέκουνταν όρθιο εκεί μακριά στην άκρια. Εκεί στό παρεκλήσι της Άγίας Τριάδας όλομόναχος με τούς έργά- τες του είχε ό κύρ Όρθόδοξος τά ότζάκια του για νά σπάνει για πέτρα τούς βράχους.

Όρες ξεχάνουμον εκεί σιμά του, κυττάζοντας τις πλαγιές και τούς βραχότοπους τούς φαγωμένους από τις έκρηξες ή κατεβαίνοντας στα δάθια του λατομείου όπου οι έργάτες δούλευαν με τις βαριές και τις παραμίνες ν' άνοιξουν τά λαγούμια και νά τά γεμίσουν με τό μπαρούτι. Παρακολουθούσα

μέ ἀγῶνα ὡς τὸ τέλος τῆ δουλειά τους κι' ὅταν ἀναφταν πιά τὸ φιλίλι
ἔτρεχα κι' ἐγὼ νὰ φύγω με τοὺς ἄλλους χτυποκαρδῶντας γιὰ τὸν κίνδυνο
ποὺ βρίσκουμουν. Ἀπὸ μακρὰ περιμένα τὴν ἔκρηξη. Ὅστερα ὅταν κατόπι
ἀπὸ φοβερὸ κρότο γίνουνταν ἡσυχία ξαναγυροῦσα πίσω καίοντας ἀπὸ περι-
έργεια νὰ δῶ ποιοὶ βράχοι εἶχαν πέσει καὶ ποιοὶ στέκουνταν ἀκόμα στὰ
πόδια . . .

Ἄνω κάτω τό κανα τ' ἀμπέλι γιὰ τὸ χατῆρι της. Γιὰ κείνη ἦταν τὰ
πιὸ διαλεχτὰ ἀπίδια, τὰ ροδάκινα, τὰ ἐρείκια, τὰ κατὰμαυρα. Ὅσο γιὰ τ'
ἄσπρα μοῦρα ἐκείνα πιά τὰ μαζεύαμε ξαπλώνοντας κατὰ γῆς ἕνα σεντόνι καὶ
κινῶντας δυνατὰ τὰ κλαδιά φρρρρ τ' ἄκουες τότε νὰ πέφτουν σὰ βροχὴ
ἀδιάκοπη. . .

Τὰ καλλίτερα πουλιὰ ποὺ πιάναμε στὶς ξόβεργες ἦταν δικά της. Τῆς
τὰ πῆγαινα ζωντανὰ σκοτωμένα ὅπως τύχαινε. Πολλὲς φορές κατὰ τὸ τέλος
τοῦ Σεπτέμβρη ὅταν κατέβαιναν τὰ πουλιὰ ποὺ κλαιδοῦν, ἔρχουνταν κι'
ἐκείνη μαζί μας. Πρῶτ' πρῶτ' με τὸ γλυκοχάραγμα ξεκινούσαμε. Μπροστὰ ὁ
ὕπηρέτης καὶ μεῖς με τοὺς κράχτες καὶ τὶς ξόβεργες, πίσω μας καθάλα στὸ
γαῖδοῦρι τοῦ ὁ θεῖος μου ὁ Μιχαλάκης ὄλα ἐπιβλέπωντας καὶ κρατῶντας
στὰ χέρια γιὰ νὰ μὴ τρομάζει τὸ σκαθαρόνι, με τὸ κλουβὶ σκεπασμένο ἀπ'
ὄλες τὶς μεριὲς μ' ἕνα πανὶ ἄσπρο. Ἐπρεπε νὰ πιαστῆ τὸ πρῶτο πουλί, γιὰ
νὰ μᾶς ἀφήσει ὁ θεῖος μου νὰ πιῶμε καφέ, νὰ πιεῖ κι' ὁ ἴδιος καὶ νὰ καπνίσει.
Ἐπὶστερα ἀφοῦ ρουφούσε καὶ ἕνα δυὸ ποτηράκια ρακὶ ἔφρευγε γιὰ τὴν Πόλη.
Μέναμε ἐγὼ με τὴ Δάφνη. Ὁ ἥλιος ἄρχιζε ν' ἀνεβαίνει καὶ τὰ πουλιὰ
πιάνουταν ὀλοένα.

Ἐσγώριζα τότε τὰ καλλίτερα, κι ὕστερα τὸ θυμοῦμαι κι ἀνατριχιάζω,
ἐπιανα τὰ ἄλλα ἕνα ἕνα στὴ φουχτα τοὺς ἐκλεινα, τὸ στόμα με τὰ δυὸ δά-
χτυλα τοῦ ἄλλου χεριοῦ κι' ἔφερνα τὸ λαιμάκι τους στὰ δόντια. Τὰ δάγκανα
νοιώθοντας τὴ ζεστὴ σάρκα τους στὰ χεῖλια. Θὰ ἤμουν πολὺ αἱματόχαρος σὲ
τέτοιες στιγμὲς γιὰτὶ συχνὰ μοῦ φαίνουνταν πῶς ἔβλεπα τὴ Δάφνη νὰ με
κυττάζει με φρίκη. Ὅμως ποῦ νὰ βρῶ τότε καιρὸ νὰ συλλογιστῶ τέτοιες ὑπό-
θεσες. Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ τίποτ' ἄλλο δὲ σκέπτομουν παρὰ πῶς νὰ πιάσω
περισσότερα πουλιὰ νὰ τὰ περάσω ἀπ' τὶς μῦτες στὸ σπάγγο κι' ἔτσι ἀρμα-
θιὲς φτερωτὲς νὰ τὰ κουβαλήσω πανηγυρικὰ τ' ἀμπέλι . . .

(Ἔχει συνέχεια)

ΑΝΤΩΝΗΣ ΓΙΑΛΟΥΡΗΣ

ΑΝΟΙΞΗ

Ἔτσι τοὺς βλέπω ἐγὼ τοὺς κήπους.

Στὸν κῆπο ἀτόψε μοῦ μλεῖ μὰ νέα μελαχολία.
Χλωμαίνει κάποια μυγδαλιὰ τὸ ἀνθοχαμόγελό της
στοῦ βάλτου τὸ θολὸ νερό. Κ' ἡ θύμηση τῆς νιότης
σαλέβει τόσο θλιβερὰ τὴν ἄρρωστη ἀκακία.

Ἐξύπνησε μὰ κρῦα πνοὴ μὲς σιτὴ σπασμένη σέρρα·
τὰ μπουγαρίνια εἶναι νεκρὰ καὶ κάσσα ἢ κάθε γλάστρα.
Τὸ κυπαρίσσι, ἀτέλειωτο σὰ βάσανο, πρὸς τ' ἄστρα
σηκώνει τὴ μαβρίλα του διψῶντας τὸν ἀέρα.

Καὶ πᾶνε, πένθιμη πομπὴ λές, τῆς δειτροσοιχίας
οἱ πιπεριὲς καὶ σέρνονται τὰ πράσινα μαλλιὰ τους.
Οἱ δυὸ λαιάνιες ὕψωσαν μὲς σιτὴν ἀπελπισιά τους
τὰ χέρια. Κ' εἶναι ὁ κῆπος μας κῆπος μελαχολίας.

Γ. ΚΑΡΥΩΤΑΚΗΣ

DOLCE AMOR

Γέρνει τ' ἀστέρι πορφυρὸ ἀπὸ Δόξα, καὶ μαγεύει
Σπέρνοντας μῦρο στοὺς ἀνθούς καὶ χρώματα σιτὴ Φύση·
Τ' ἀηδόνια πλέκουν ἄσματα σιτὴ μέρα πὸν θὰ σβύση
Μὲς σιτὸ μενεξεδένιο φῶς πὸν ὁ μπάτης τὸ χαϊδεύει.

Σούρκυπο, ἀχνάδα, σκοτεινιά! Πλάι σιτὸ κυπαρίσσι
Τοῦ δάσου, δπου, βασίλισσα, ἢ Ἀγάπη διαφεντεύει,
Μᾶς ἄφησαν νὰ νοιώσουμε τὸ ρίγος πὸν κυριεύει
Ἀγάλι—ἀγάλια τὴν ψυχὴ, με φαντασιᾶς μεθῦσι.

Μὴ φεύγεις, κάθησε κοντά, σιτὸ γόνα σου νὰ γείρω
Τὸ πονεμένο μου κορμί, καὶ πὲς τὸ παραμῦθι
Τοῦ νειοῦ πὸν τότε πλάνευεν ἢ πονοσοῦτρα Λήθη.

Σκῦψε λίγο, μὲς σι' ὄνειρο τοῦ Πόθου μου νὰ νοιώσω
Τὸ χᾶδι τῆς ἀνάσσεας σου σι' ἀχνόφεγγό μου πρόσω-
πο, δός μου καὶ σ' ἕνα φιλι τῆς Νειότης σου τὸ μῦρο.

ΣΙΜΟΣ ΦΑΝΑΣ

ΧΡΟΝΙΚΑ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ

ΚΡΙΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

1. Γ. Καρυωτάκη. — *Ὁ πόνος τοῦ Ἀνθρώπου καὶ τῶν Πραγμάτων*,
Ἀθήνα 1919.

Εἶναι ἡ πρώτη φορά πού διαβάζουμε στίχους τοῦ Κυρίου Καρυωτάκη. Ἄν καὶ ὁ πόλεμος μᾶς ἔχει, χρόνια τώρα, ἀποξενώσει ἀπὸ τὴ φιλολογικὴ κίνηση τῶν Ἀθηνῶν, ὑποθέτουμε πὼς ὁ «Πόνος τοῦ Ἀνθρώπου καὶ τῶν Πραγμάτων» εἶναι τὸ πρῶτο ἔργο πού παρουσιάζει ὁ Κύριος Καρυωτάκης στὸ Ἑλληνικὸ κοινόν. Κ' ἡ ὑπόθεσις αὐτὴ τὸν ἀνεβάζει περισσότερο στὴν ἐκτίμησὴ μᾶς. Εἶναι ἀπὸ τοὺς λίγους πού δὲ βιάστηκαν νὰ φανοῦν ὅπως-ὅπως, μὰ πού περίμεναν, γιὰ νὰ φανοῦν, νὰ νοιώσουν, πρῶτοι αὐτοί, κάποιο μέττωμα στὴν τέχνη τους. Μιὰ τέτοια ἐπιφύλαξη, μιὰ τέτοια θέλησις πού κατάρθωσι νὰ νικήσι τὴν ἐγωπάθειαν τῆς πρώτης ἡλικίας, χαρακτηρίζει ἕνα ἀνθρωποσοφικὸν κ' ἕνα τεχνίτη πού δυσκολεύεται νὰ εὐχαριστηθῇ ἀπὸ τὸν ἑαυτό του. Τὸ λιγιστέλιδο βιβλιαράκι του, μὲ τὰ δέκα μονάχα ποιήματα πού περιέχει, ὄχι θεοκίως ὅλα τέλει καὶ ἀριστουργηματικὰ μὰ πού μόνο μιὰ πολὺ αὐστηρὴ κριτικὴ θάβρισκε μέσα τους νὰ κατακρίνη ὀλίγε μερικοὺς στίχους, εἶναι καὶ αὐτὸ μιὰ τρενὴ ἀπόδειξις τῆς ἐκλεκτικότητος πού χαρακτηρίζει τὸν Κύριον Καρυωτάκη. Καὶ φρονούμε πὼς ἡ σοβαρότητα κ' ἡ ἀνησυχία γιὰ τὸ ἀνώτερον, γιὰ τὸ τελειότερον, εἶναι οἱ κυριώτερες ἀρετὲς πού μποροῦν ν' ἀνδειξοῦν ἕνα ποιητὴ, ὅταν ἀλήθεια εἶναι τέτοιος. Ὁ Κύριος Καρυωτάκης εἶναι ποιητὴς, καὶ προικισμένος, καθὼς εἶναι, μὲ τις ἀρετὲς πού ἀναφέραμε, θὰ φτάσῃ μιὰ μέρα σὲ μιὰ ἀληθινὴ ἐκδήλωσις τέχνης, ἀληθινὴ καὶ γι' αὐτὸ βιώσιμη, γιὰτὶ καὶ ἀπὸ τὸ γράμμα τοῦ μᾶς ἴσται καὶ ἀπὸ τὸ χαρακτηρὸν τῆς ποιητικῆς του φαίνεται πὼς ἀποδοκιμάζει — ὅπως κ' ἐμεῖς — τὰ λογοτεχνικὰ πυροτεχνήματα πού ξεπηδοῦν, τώρα τελευταίαν, στὸ φιλολογικόν μᾶς ὑρίζοντα καὶ πού εἶναι προορισμένα νὰ ζήσουν ὅσο ζοῦνε κ' οἱ ροκέτες. Τὸ ποίημα πού ξεχωρίσαμε ἀπὸ τὸ βιβλίον του καὶ πού ξανατυπώνουμε στὴν προηγουμένη σελίδα εἶναι ἕνα ἀριστουργηματικόν πού δύσκολα τὸ βρῖσκε κανεὶς στὰ πρωτόλεια ἀκόμη καὶ τῶν μεγαλύτερων μᾶς ποιητῶν. Νομίζουμε πὼς δὲν εἴμαστε ὑπερβολικοί. Ἐπειτα, φρονούμε πὼς ἡ κριτικὴ πρέπει νὰ ἐνθαρρύνῃ τὰ πρῶτα βήματα τοῦ τεχνίτη, ἴσια ἴσια γιὰτὶ δὲν μπορεῖ νὰ ξέρῃ ὀλίγε τὸν δρόμον πού θὰ πάρουν. Τὰ πρῶτα «Στιχογραφήματα» δὲ μᾶς ὑπόσχονται τὸ δυνατό Βαλαωρίτη, οὔτε τὰ

«Τραγούδι τῆς Πατρίδος μου» τὸ μεγάλο Παλαμά -- «Ὁ πόνος τοῦ Ἀνθρώπου καὶ τῶν Πραγμάτων» μᾶς ἱκανοποιεῖ ἀρκετὰ πρὸς τὸ παρὸν καὶ μᾶς ὑπόσχηται πολλὰ γιὰ τὸ μέλλον.

Ο. Μ.

ΑΔΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Εἶχαμε τὴν ξεχωριστὴν τιμὴ νὰ πάρουμε τὸ ἀκόλουθο γράμμα :

ΓΕΝΙΚΟΣ ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ

ΧΙΟΥ

Χίος, 20/6/1919.

Ἄξιε Κύριε Χαλκούση,

Σᾶς παρακαλῶ νὰ δεχθῆτε καὶ νὰ διαβιβάσητε καὶ πρὸς τοὺς συναδέλφους σας τοῦ «Λόγου» μὲτ' ἐμὴν εὐχαριστίας μου διὰ τὴν εὐγενῆ καλωσύνην τῆς ἀποστολῆς τοῦ περιοδικοῦ σας, καὶ τὰ πλέον θερμὰ μου συγχαρητήρια διὰ τὸ κάλλος καὶ τὴν ὑγίαν τοῦ περιεχομένου του.

Μὲ τὴν ζωογόνον αὐτὴν προσπάθειαν τῆς νέας Ἑλληνικῆς γενεᾶς, ἡμποροῦμεν νὰ εἴμεθα περισσότερο αισιόδοξοι διὰ τὸν γρήγορον συγχρονισμόν μᾶς καὶ διὰ τὴν δλάστησιν ἐνὸς ἀληθινοῦ ἰδιοῦ μᾶς — νεοελληνικοῦ — πολιτισμοῦ.

Μὲ πολλὴν ἐκτίμησιν
Γ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

Ἄξιότιμε Κύριε,

Ἡ ἀπάντησις πού δώσατε στὸν Πατροκλον στὸ 7ο φυλλάδιον τοῦ «Λόγου» ἔλυσε ἀπορίας ὄχι μοι ἄχα ἐκείνου μὰ καὶ δικῆς μου. Ὡς τόσο ἔχω καὶ ἄλλες μερικὰς καὶ ἐπειδὴ ἀπὸ ἴδω πού βρίσκουμαι δὲν μπορῶ ὅπως ἐκεῖνος νὰ σᾶς ἴδω καὶ νὰ σᾶς ἀκούσω, σᾶς παρακαλῶ νὰ μὲ διαφωτίσετε.

Μὴ βαρεθῆτε καθόλου. Σκεφθῆτε πὼς θὰ κάμετε καλὸ καὶ σ' ἐμένα καὶ στὸν σκίπὸν μᾶς γιὰτὶ συζητῶντας μὲ πολλοὺς ἐναντίους πέφτω σὲ ἀμηχανίας.

Ἐξάρτα ὅλοι οἱ δημοτικιστὲς δὲν γράφουν ἕνα λογίον, οὔτε μεταχειρίζονται τῆς ἰδίας λέξεως, π. χ. ὁ Ψυχάρης, ὁ Ἰδίας καὶ ὁ Βλαστός διαφωνοῦν σὲ μιὰ λέξιν πού ὁ πρῶτος τὴν λέγει περιλυκλωσιὰ, ὁ δεῦτερος τριγυρισιὰ καὶ ὁ τρίτος περιγυριὰ.

Ἐπειτα, ἐξέλεξιν λέγει ὁ Γιαννίδης (Γλῶσσα καὶ Ζωὴ σελ. 131), ζετυλιξιά λέγει ὁ Βλαστός (Κριτικὰ ταξίδια σελ. 170). Ἐνῶ σεῖς λέγετε συγγράμματος, ὁ Γιαννίδης ζητήματος, συστήματος, κάποιος ἄλλος λέγει δραμάτου. Στὰ ἄρθρα ἐπίσης ὑπάρχει διαφορά. Οἱ ἐρθη-γραφίαι λέγει ὁ Βλαστός

(Κρ. ταξ. 213), οι άμαρτίες ό Παλαμξς, ή αδελφαις λέγει ή Παπαδοπούλου (Σκόκ. ήμερολ. 1907 σελ. 46). Τις λέξεις λέγετε σεις, τής γυναίκες ό Βασιλειάδης (Σκ. ήμ. 1907 σελ. 72).

Τά ίδια στόν τονισμό. Σεις μεταχειρίζεσθε όλα τά σημεία, ό Βλαστός μονάχη τήν όξεία. Σεις κρατάτε τήν ύποτακτική, ό Βλαστός τήν άπορίχνει. Σεις γράφετε τούς διφθόγγους ύπως και ή άρχαία γλώσσα μας, ό Βλαστός τούς γράφει με σύμφωνα π. χ. έρεθνα.

Διαφωτίστε με, σάς παρακαλώ, τί φρονείτε για τής άνωμαλίες αυτές. Σάς φαίνεται σωστό νά μήν είναι μιá ή γλώσσα μας μά πολλές και διάφορες σαν τήν καθαρεύουσα ; "Αραγε ένα γενικό συνέδριο τών μεγαλειτέρων δημοτικιστών δέν θά έχη σπουδαία και ώφέλιμα αποτελέσματα ;

Μ' εκτίμηση
ΕΠΑΡΧΙΩΤΗΣ

—Μάς ρωτάτε γιατί όλοι οι δημοτικιστές δέ γράφουν τή γλώσσα όμοια και παρατηρείτε μερικές διαφορές στις λέξεις, στους τύπους και στην όρθογραφία. Τό φαινόμενο αυτό δέν πρέπει νά σάς άνησυχεί, κ' εκείνοι που θέλουν νά τό χρησιμοποιήσουν για νά πολεμήσουν τή δημοτική χάνουν τόν κόπο τους. Μή λησμονείτε που θρискόμαστε σε περίοδο μεταβατική και δημιουργική.

Βγαίνουμε από ένα χάος και προχωρούμε πρός τή δημιουργία ενός καινούριου πνευματικού κόσμου. Μόλις είναι τριάντα χρόνια που ή δημοτική άρχισε νά γράφεται στό πεζό. Σε μιá τέτοια περίπτωση κάποια ποικιλία γλωσσική είναι φαινόμενο φυσικό, αναγκαίο, αναπόφευγο. Η καθαρεύουσα γράφεται πολλούς αιώνας τώρα και άκόμη δέν ένοποιήθηκε, γι' αυτό και δέν μπόρεσε κανείς νά γράψει τή γραμματική της. Γιατί είναι μίγμα από γλώσσες πολλών έποχών, από στοιχεία που δέν μπορούν νά συζήσουν.

Είναι μίγμα και ή δημοτική αν θέλετε, όμως μίγμα από στοιχεία της ίδιας έποχής που πολύ ώραία συμβαδίζονται μεταξύ τους, και που όλα στόν διο βαθμό είναι κατάλληλα νά χρησιμεύουν στη γραπτή γλώσσα, και ή μόνη δυσκολία είναι ή δυσκολία της έκλογής.

Δυστυχώς δέν ξέρουμε καμιά γλώσσα που νά είναι τόσο νέα στη γραφή σαν τή δημοτική, για νά τή φέρουμε ως παράδειγμα. Ξέρουμε όμως γλώσσες που είναι σχετικώς νεότερες από άλλες, και απ' αυτές κάτι μπορούμε νά μάθουμε. Έξαρνα ή γαλλική είναι γλώσσα τέλεια στρωμένη δέν υπάρχει πράμα που νά διαφωνούνε δυό άνθρωποι για τήν έκφρασή του. Στη γερμανική όμως, που είναι νεότερη, υπάρχει μιá μερίδα ανθρώπων που προσπαθούν ν' αντικαταστήτον μερικές έλληνικές, γαλλικές ή λατινικές λέξεις, Telephon, etablieren . . . με λέξεις καθαρώς γερμανικές Fernsprecher, aufstellen . . . Είναι δά τό φαινόμενο εκείνο που τό νόμισαν μερικοί επιχείρημα εύνοικό για τήν καθαρεύουσα — τάχατες νά και οι Γερμανοί που βγάξουν τις ξένες λέξεις ύπως κάνει ή καθαρεύουσα — και που τόσο όμορφα τό αναποδογύρισε ό Μ. Τριανταφυλλίδης («Ξενηλασία ή Ίστυτέλεια»), δείχνοντας ότι ή τάση αυτή μερι-

κόν Γερμανών, που δέν έφερε άλλως τε κανένα αποτίλεμα, δέν αποδέχεται τις ξενικής καταγωγής λέξεις που έχουν άφομοιωθεί απ' τή γερμανική γλώσσα και τί μεταχειρίζεται ό λαός, και τέτοιες είναι χιλιάδες. πικρά μόνο εκείνες τις λέξεις που είναι ξένες για τό λαό. Γι' αυτό κανένας Γερμανός δέ σκέφτηκε ν' αντικαταστήσει τις λέξεις Fernsprecher, Balcon, Mauer . . . αν και είναι ξένες, αλλά μόνο ζητούν νά δγάλουν λέξεις σαν τά Telephon, etablieren, και νά βάλουνε στη θέση τους λέξεις πιο καταληπτές για τό γερμανικό λαό. Ένώ ή καθρεύουσα δγάζει τή λέξη πανταλόι, επειδή είναι ξένη, αν και τή λέει όλος ό κόσμος, και τήν αντικαθιστά με τήν περισκελίδα, που είναι ξένη για τό λαό, κάνει δηλαδή ακριβώς τό αντίθετο της γερμανικής.

Βλέπετε ότι και σε μιá γλώσσα πολύ πιο άρχαία στη γραφή απ' τή δική μας τή δημοτική υπάρχουν άκόμη διχογνωμίες ως πρός τή χρήση πολλών λέξεων. Δέ σάς φαίνεται λοιπόν πολύ περισσότερο δικαιολογημένο τό νά μήν ξέρουμε άκόμη έμεις αν θά γράψουμε έξέλιξη ή ξετύλιγμα; Ο καιρός θά δείξει ποιά απ' τις δυό λέξεις θά επικρατήσει.

Μπορεί όμως νά συμβεί και κάτι άλλο: νά μείνουν και οι δυό, και με τή χρήση ν' αποχτήσουν ή καθεμιá ένα διαφορετικό χρωματισμό. Π. χ. από τώρα κιόλας φαντάζομαι πως θά προτιμήσω νά πω, σχετικώς μ' έναν που μιλεί, τό ξετύλιγμα του λόγου του, αλλά απ' τ' άλλο μέρος : ή έξέλιξη των ιδεών μιας κοινωνίας, ή έξέλιξη των όντων, δηλαδή με τό ξετύλιγμα νοιώθω κάτι πιο αισθητό και συγκεκριμένο, ενώ ή έξέλιξη μου παριστάνει ένα φαινόμενο πιο άφηρημένο και με μεγαλύτερη έκταση. Τέτοιες λέξεις που έτυμολογικώς έπρεπε νά σημαίνουν τό ίδιο πράμα αλλά με τή χρήση αποχτήσαν έννοια λίγο διαφορετική. βρίσκουμε πλήθος και στις ξένες γλώσσες. Π. χ. στα γαλλικά champ και camp, roussuir και percécuter, raison και ration, chevalier και cavalier, κτλ. Έτσι πλουτίζουν οι γλώσσες.

Όσο για τούς διπλούς τύπους δράματος και δραμάτου, λέξεις και λέξεις και όποιον άλλον, νομίζουμε επίσης πως ό καιρός και τό γούστο θ' άφρασίσουν. Έδώ θέοαία μιλούμε γενικά και έπομένως είναι περιττόν νά ποθμε τά άτομικά μας γούστα. Μονάχα όσο άφορξ τόν τύπο εις, ες έχω νά παρατηρήσω ότι στα πολυσύλλαβα ή άφομοίωση πρός τό δημοτικό τύπο είναι λίγο πιο δύσκολη, επειδή μετατοπίζεται και ό τόνος : συνειδήσεις, συνειδήσεις, ενώ στα δισύλλαβα είναι εύκολότατη γιατί λείπει αυτό τό έμπόδιο: λέξεις-λέξεις. Γι' αυτό σπανιότερα άκούτε τό λάο νά λέει : οι άπόύσεις, ξες ενώ πάντα λέει οι λέξεις οι θέσεις. Γι' αυτό και μου φαίνεται όλος διόλου άφύσικος ό τύπος οι λέξεις, που τόν γράφουν μερικοί, πολύ λίγο. Άν βρίσκουν πως τό νά γράφουμε συνειδήσεις μεξ επιβάλλει νά γράψουμε και λέξεις, δέ μου φαίνεται νά έχουν δικαιο, γιατί δέ βλέπω για πιο λόγο τό ένα είναι αναγκαία συνέπεια του άλλου.

Τὸ πὼς θὰ γραφῆι τὸ θηλυκὸ ἄρθρο στὸν πληθυντικὸ εἶναι ζήτημα λυμένον. Οἱ γλωσσολόγοι μᾶς πληροφοροῦν ὅτι τὸ θηλυκὸ ἄρθρο ἔπαθε ἀπομείωση πρὸς τὸ ἀρσενικὸ καὶ ἐπομένως πρέπει νὰ γράφεται οἱ. Κανεὶς πιά σήμερα δὲ γράφει ἡ, καὶ ἡ ἔτυμολογία του ἀπ' τὸ αἰ — πὼς τὸ α ἔγινε ἡ καὶ τὸ ι «ὑπεγράφη» — εἶναι ἓνα καλιὸ παρκμῦθι που θυμίζει τὴν ἔτυμολογία τοῦ γαΐδαρος ἀπ' τὸ αεί δέριω. Στὴν αἰτιατικὴ: Τίς γυναικες, γενικὸ κι' αὐτό.

Τὸ ζήτημα τῶν τόνων καὶ τῶν διρθόγγων: αὔριο - ἄβριο εἶναι ἀνοιχτό· δὲν ξέρουμε τί θὰ γίνῃ. Καὶ τώρα ἤρθε ἡ στιγμή νὰ μιλήσουμε καὶ γιὰ τὸ συνέδριο που προτείνεται. Πρέπει νὰ χωρίσουμε τίς ἀπορίες σας σὲ δύο κατηγορίες ὅπως διόλου διαφορετικὴς: τίς καθαυτὸ γλωσσικὴς καὶ τίς ὀρθογραφικὴς. Γιὰ τὸ ζήτημα τῆς ὀρθογραφίας ἓνα συνέδριο θὰ εἶτανε πραγματικῶς πολὺ ὠφέλιμο, γιὰ τὸ ἄλλο ὅμως ζήτημα, τὸ καθαυτὸ γλωσσικὸ, λέξεις καὶ τύπους, μοῦ φαίνεται πως κάνετε λάθος νὰ νομίζετε πως μπορεῖ νὰ κανονιστεῖ μ' ἓνα συνέδριο. Ἡ μεγάλη διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο εἶναι, που ἡ ὀρθογραφία εἶναι πρᾶμα καθαρῶς συνθηματικὸ, καὶ ἐπομένως κανονίζεται μὲ συμφωνία, ἐνῶ ἡ γλῶσσα δὲν ὑπακούει σὲ συμφωνίας. Τὸ διάλεγμα καὶ ἡ προτίμηση τῶν λέξεων καὶ τῶν τύπων θὰ γίνῃ μὲ τὴ φυσικὴ μέθοδο, δηλαδὴ μὲ τὴ θαθμιαία καὶ ἀβίαστη ἐπικράτηση τοῦ ἑνὸς στοιχείου ἀπέναντι τοῦ ἄλλου. Ἔτσι ἔγιναν ὅλες οἱ γλῶσσες που εἶναι σήμερα κανονισμένες, καὶ δὲν μπορούμε ἐμεῖς νὰ κάμουμε ἐξαίρεση. Ἐν τῷ μεταξὺ εἶναι σωστὸ ἀρχεὶ νὰ παραπονιόμαστε πως ἔχουμε πολλὰς γλῶσσες, ὅπως λέτε στὸ γράμμα σας: Ὅχι, φίλε κύριε, ἔχουμε μιὰ γλῶσσα, ἀλλὰ ἡ γλῶσσα μας βρίσκεται στὸ στάδιο τοῦ κανονισμοῦ.

ΕΛΙΣ·ΙΟΣ ΓΙΑΝΙΔΗΣ

Ἀγαπητὴ κ. Μπεκέ,

Πιστεύω νὰ θυμᾶσθε ἓνα βράδυ που εἶχα τὴ τιμὴ νὰ σᾶς γνωρίσω ἀπὸ τὸν ἀγαπημένο μου Νίκο Μανούση στὸ γραφεῖο σας. Προτοῦ νὰ δῆτε ποιὸς σᾶς γράφει, θὰ σᾶς τὸ πῶ.

Ἦτανε ἓνα παιδί μὲ τὸ τιμημένο ἑλληνικὸ χακί που ἀπὸ κάτω ἀπ' αὐτὸ κρυβότανε ἓνας μικρὸς ὄπαδὸς τῆς Μεγάλης Ἰδέας καὶ τῆς Ἀλήθειας που ἀντιπροσωπεύετε ἐσεῖς μὲ τὸν ἀγαπημένο μου «Λόγος» σας.

Λέγω ἀγαπημένο, γιὰ τὸν ἀγάπησα μὲ τὴν ἀπολαυστικὴ του συντροφιά που μοῦκανε ἐδῶ καὶ ἓνα μῆνα. Ἄν καὶ σήμερα, που σὲν στρατιωτικὸς, δὲν ἔχω τὴν ἀπαιτούμενη ἐλευθερία, νὰ βάλω καὶ γὼ ἓνα μικρὸ λιθαράκι στὸ Μεγάλο σας Οἰκοδόμημα, πρέπει ὅμως γιὰ τὸ ἕνω ρῶ καθήκον μου νὰ σᾶς σφίξω δυνατὰ τὸ χέρι γιὰ τὸ δύσκολο, ἀλλὰ Μεγάλο καὶ ὑψηλὸ ἔργο που ἀναλάβατε πρὸ μηνῶν ἐδῶ στὴ Πόλη μας.

Πολὺ φυσικὰ, ὅπου ὁ μικρὸς κόσμος — που εἶναι οἱ πολλοὶ — νοιώσῃ τὴν πραγματικὴ ζωὴ τῆς γλῶσσας του καὶ φύγῃ ἀπ' τὸν παπαλισαγμὸ τῆς νεκρῆς καθαρεύουσας, θὰ βρῆτε πολλὰς δυσκολίες καὶ πολλὰ ἐμπόδια μπροστὰ

σας καὶ τίς κρίσεις ἢ ἐπικρίσεις τῶν πολλῶν, ὅπως ὅλοι οἱ μεγαλοϊδεᾶτες ἄνθρωποι, ὅπως ὁ Σωκράτης, ὁ Χριστὸς, ὁ Κεκρόμβος, ὁ Γαλλιλαιὸς καὶ αὐτὸς ἀκόμη ὁ Σωτῆρας τῆς Ἑλλάδος μας, ὁ ἄνθρωπος τοῦ αἰῶνα μας Βενιζέλος που σὰν ὁδοστρωτῆρας ἴπωσε τὸν ἀγκαθέσιο καὶ μὲ τόσα ἐμπόδια ἐκείνο δρόμο τοῦ Παλαιοκομματιοῦ, τὸ δρόμο που θὰ μᾶς βγάλῃ στὰ ἔθνη μας ὄνειρα.

Μὲ τέτοις σκέψεις καὶ ἀρχὲς ἔπιασα νὰ σας γράψω καὶ νὰ σᾶς παρακαλέσω νὰ μοῦ δώσετε τὸ δικαίωμα νὰ πῶ φωναχτὰ σ' ἐκείνους που δὲν εἶναι ἄξιοι νὰ νοιώσουνε τὴν Ἀλήθεια, τὸ μικρὸ σας ἐπίλογο στὸν 1ο ἀριθμὸ τοῦ «Λόγου».

«Κι' εἶμαστε περήφανοι γιὰ τὸ εἶμαστε λίγοι καὶ γιὰ τὸ οἱ ἀραιὲς μας ἀκόμη φάλαγγες βλέπουνε μὲ μάτι ἤρεμο καὶ μέτωπο ἀψηλὸ τὴ νίκη τῆς ἀλήθειας. Στὶς τέχνες στὶς ἐπιστήμες, στὶς κοινωνικὲς συνθήκες ὁ «ΛΟΓΟΣ» θάκολουθήσῃ τὸ δρόμο τῆς ζωῆς, που πάει πάντα ἐμπρὸς καὶ εἶναι πάντα ἀπάτητος. Γιὰ τὸ δὲ νοιώθουμε, γιὰ τὸ φοβούμεστε τὸ πέτρινο ἀγκάλισμα τοῦ ὄστρακου ἀπάνω στῆς κοινῆς ἀντίληψῆς τὸ βράχο. Κι' ἡ φωτεινὴ μας αὐτὴ φάλαγγα, γύρω στὸ λεκτικὸ μας αὐτὸ λάδαρο, θὰ πυκνωθῇ μιὰ μέρα, εἶμαστε δάσκιοι, καὶ θὰ βυθισθῇ. — ΛΕΓΕΩΝ! . . .»

Μὲ μεγάλη ἐκτίμηση καὶ ἀγάπη
ΠΡΩΤΟΝΟΤΑΡΙΟΣ ΘΑΝΑΣΗΣ
Λοχίας Πυροκροῦ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Πήραμε στὴ σειρά που τ' ἀναγγέλλουμε τὰ Περιοδικὰ:
- «Οἱ Νέοι», μηνιαία φιλολογικὴ ἐκδοσις. — Διευθυντής, Γιάννης Κοκκινάκης. — Γραφεῖα: Ὁδὸς Αἰόλου, 117, Ἀθήναι.
- «Πυρσὸς», μηνιαία λογοτεχνικὴ ἐκδοσις. — Διευθυντής Πάνος Δ. Ταγκόπουλος. — Γραφεῖα: Ὁδὸς Οἰκονόμου, 4, Ἀθήνα.
- «Ὁ Νουμάς», ἐφημερίδα πολιτικὴ, φιλολογικὴ καὶ κοινωνικὴ. — Διευθυντής, Δ. Π. Ταγκόπουλος. — Γραφεῖα: Ὁδὸς Σοφοκλέους, 3, Ἀθήναι.
- «Δελτίο Ἑκπαίδευτικὸ Ὁμίλου», περιοδικὸ τιμημένο μὲ τὸ Ζάππειο βραβεῖο ἀπὸ τὸ Σύλλογο γιὰ τὴν ἐνίσχυση τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν στὸ Παρίσι. Γραφεῖα ἐκπαιδευτικῶ Ὁμίλου: Ὁδὸς Λέκα, 4, Ἀθήνα.
- «Διδύμοι», διμῆνο λογοτεχνικὸ περιοδικὸ. — Διεύθυνση: Βιβλιοπωλεῖο Π. Ἀγγελίδη, γιουσκὰ καλλιτερίμ, ἀρ. 3, Πόλη.
- «Δελτίο». — Ὁδηγητῆς Λίνος Καρζῆς. — Διεύθυνση: Ὁδὸς Αἰσχύλου, 29, Ἀθήνα.
- «Πινάκοθήκη» καλλιτεχνικὸν περιοδικὸν ἐκδιδόμενον κατὰ μῆνα ἐν Ἀθήναις Διευθυντής, Δ. Γ. Καλογερόπουλος. — Ὁδὸς Χαριλάου Τρικούπη 22α.
- «Βωμὸς» περιοδικὸ δεκαπενθήμερο. — Διευθυντής, λογοτεχνίας: Σπύρος Μόσχος, Γιάννης Ἰδράκης, ἐπιστήμης τῶν γραμμάτων: Μένος Φιλῆντας. — Λεωφόρος Πανεπιστημίου 25, Ἀθήνα.
- «Μέλισσα», ἑβδομαδιαῖον εἰκονογραφημένον παιδικὸν περιοδικόν. — Διευθυντής, Δ. Π. Δαρμασκηνός, Ἀρχισυντάκτης, Μ. Κ. Καλυδρόπουλος.

Ο ΛΟΓΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟΥΣ Κ^ο^ν: ΟΜΗΡΟ ΜΠΕΚΕ ΚΑΙ ΓΙΑΝΝΗ ΧΑΛΚΟΥΣΗ

ΣΥΝΔΡΟΜΗ

Στήν Πόλη, γιά ένα χρόνο Γρ. 200

Στό εξωτερικό, γιά ένα χρόνο Φρ. 20

Γιά έξη μήνες τὰ μισά.

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ: *Péra, Arslan Sokak, No 5, Constantinople.*

“Ο «Λόγος» είναι ελεύθερο βήμα γιά όσους αισθάνονται τήν ανάγκη νά εξωτερικεύσουν τή σκέψη τους και τήν καρδιά τους. Τά έργα τὰ γραμμένα σέ ξένη γλώσσα — θεωρούμε ξένη και τήν καθαρεύουσα — θά μεταφράζονται, γιά νά δημοσιευθοῦν, στή γλώσσα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

“Ο «Λόγος» ἀναγγέλλει ἢ κρίνει, ἀναλόγως μέ τή σπουδαιότητά του, κάθε βιβλίο, φτάνει νά διαλοῦν στή γραφεῖα του δυό ἀντίτυπα τοῦ ἔργου. Τά ἄρθρα κ' οἱ κριτικές ἀντιπροσωπεύουν τήν ἀτομική γνώμη ἐκείνου πού τὰ ὑπογράφει.

“Ο «Λόγος» δέχεται: α' ἀλλάζῃ τὸ φύλλο του μέ τὸ φύλλο κάθε περιοδικοῦ και κάθε ἑφημερίδας, δικῆς μας ἢ ξένης.

“Ο «Λόγος» δέχεται στό σαλόνι του — Πέρα, Ἄρσλάν σοκάκι, ἀριθ. 5 — κάθε Παρασκευή ἀπόγευμα, ἀπό τίς 6 ὡς τίς 9, ὅσους γνωστοῦς ἢ ἄγνωστοὺς ἐνδιαφέρουνται γιά τὸ ἔργο του.” Ἄλλες ὥρες γραφείου: Δευτέρα και Τετάρτη, 6 — 9, μετὰ τὸ μεσημέρι.